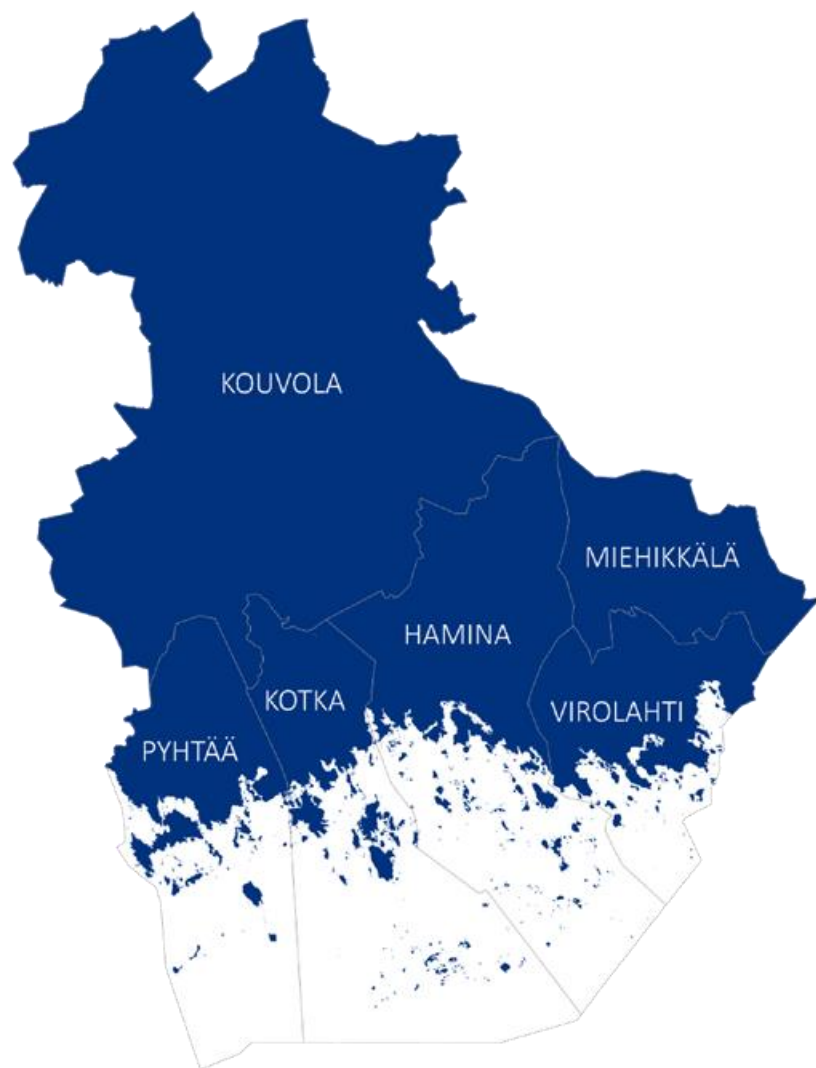

Kymenlaakson alueellinen
HYVINVOINTIKERTOMUS 2020
ja -SUUNNITELMA 2020-2025

~ Voidaan hyvin yhdessä ~

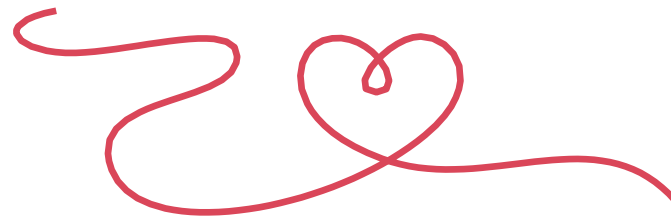

OSA I: HYVINVOINTIKERTOMUS 2020

1 Johdanto	4
2 Hyvinvointia tehdään yhdessä	6
3 Hyvinvointi Kymenlaaksossa	11
3.1 Päihteetön elämä ja sen tukeminen	12
3.2 Terveelliset elintavat ja hyvä mielenterveys	13
3.3 Turvallinen arki ja terveellinen ympäristö	14
3.3 Merkityksellinen elämä	15
4 Kymenlaakson hyvinvoinnin strategiset painopisteet ja tavoitteet	17
5 Yhteenveto	19

OSA II: HYVINVOINTISUUNNITELMA VUOTEEN 2025

1 Toimenpiteet	22
2 Toimenpidetaulukko	24
Täydentäviä asiakirjoja	35
Hyvinvointikertomustyön 2020–2025 työryhmä	36
Lähteet	37
Liitteet	38
Käsitteiden selitykset	39

OSA I
HYVINVOINTIKERTOMUS 2020

I | Johdanto

Kymenlaakson ensimmäinen alueellinen hyvinvointikertomus on laadittu vuosille 2020–2025. Se on strateginen asiakirja, joka nostaa esille näkökulmia, joita hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä on otettava jatkossa alueellisesti huomioon. Samalla se linjaa alueellisen hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen koordinaation painopisteet sekä tavoitteet ja niiden toimeenpanon, joihin jokainen toimija voi omalta osaltaan sitoutua.

Taustaa:

Edellisen hallituksen maakunta- ja sote-uudistuksen valmistelun päätyttyä keväällä 2019 hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen (hyte) alueellisia koordinaatiovastuita siirrettiin muun muassa sote-kuntayhtymille. Kymenlaaksossa edettiin kansallisen linjan mukaisesti ja kesäkuussa 2019 päätettiin alueellisten toimijoiden kuulemisen jälkeen, että alueellisen hyte-työn koordinaatiovastuu siirtyy Kymenlaakson sosiaali- ja terveystaluiden kuntayhtymä Kymsotelle. Samalla aloitettiin Kymenlaakson ensimmäisen alueellisen hyvinvointikertomuksen valmistelu. Kymenlaakson alueellinen hyvinvointikertomus 2020 ja -suunnitelma 2020-2025 hyväksyttiin Kymsoten yhtymävaltuustossa 27.11.2020.

Vuoden 2023 alussa vastuu sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen järjestämisestä siirtyi kunnilta ja kuntayhtymiltä hyvinvointialueille. Kymenlaakson hyvinvointialue (myöhemmin Kymen HVA) aloitti toimintansa 1.1.2023. Kymen HVA:n hallintosäännön 12 § mukaan hyvinvointialueen hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen lautakunta ohjaa ja valvoo alueellista hyte-yhteistyötä sekä valmistelee alueellisen hyvinvointikertomuksen aluevaltuustokausittain. Hyte-lautakunta päätti 12/2022 alueellisen hyvinvointikertomuksen päivittämisestä. Päivityksen yhteydessä asiakirjaan on muutettu tiedot Kymsoten ja Kymenlaakson hyvinvointialueen organisaatiomuutoksen osalta sekä päivitetty indikaattoritietoja ja täydentäviä asiakirjoja.

Kuntien erityisyys ja moninaisuus esiin

Kymenlaakson ensimmäisen alueellisen hyvinvointikertomuksen ja -suunnitelman valmistelu oli mittava prosessi, joka laadittiin monitoimijaisesti monen eri valmisteluvaiheen kautta. Valmistelussa koottiin tutkimustietoa alueen hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tilasta, haasteista sekä voimavaroista. Lisäksi järjestettiin neljä osallistavaa työpajaa, joissa kuultiin alueen toimijoiden asiantuntijatietoa.

Työpajatyöskentelyä ja työryhmien tuotoksia täydentämään toteutettiin kuntakorttien koonti kaikista alueen kunnista. Kuntakortteihin (liite I) on kuvattu kunnan erityispiirteitä, hyvinvoinnin strategisia kärkiä ja painopistealueita sekä keskeisiä hyvinvoinnin vahvuuksia ja haasteita. Tietoa on kerätty kaikista kunnista samoilla kuntien itse valitsemilla indikaattoritiedoilla. Näin on pyritty kuvaamaan Kymenlaakson alueen kuntien erityisyys ja moninaisuus.

Alueelliseen hyvinvointikertomukseen on lisäksi koottu alueellista ja valtakunnallista indikaattoritietoa. Asiantuntija- ja tutkimustiedon vuoropuhelun kautta Kymenlaaksoon on muodostettu keskeisimmät hyten painopisteet sekä määritelty näille tavoitteet, toimenpiteet ja vastuutahot. Lisäksi on sovittu tavoitteiden ja toimenpiteiden vuosittaisesta seurannasta ja raportoinnista. Indikaattoritiedon kehittymistä seurataan ja raportoidaan kahden vuoden välein.

Yhteistyössä monialaisia tiimejä

Alueellisen hyvinvointikertomuksen työprosessiin osallistui tiiviissä yhteistyössä monialaisia tiimejä kaikista Kymenlaakson kunnista (Hamina, Kotka, Kou-

vola, Miehikkälä, Pyhtää ja Virolahti), Kymsotesta, ja järjestöistä. Valmistelutyössä kuultiin myös kuntalaisia ja monia eri asiantuntijoita eri organisaatioista (yht. 200 henkilöä). Valmistelutyö oli alueen hyte-toimijoita yhdistävä prosessi.

Alueellisen hyvinvointikertomusprosessin hyödyt ja merkitys ovat korostuneet rakenteellisten muutosten myötä. Samalla on korostunut hyte-yhteistyötä koordinoivan tahon rooli ja merkitys alueellisessa hyvinvointityössä.

Tiedolla johtamisen väline

Alueellinen hyvinvointikertomus toimii tiedolla johtamisen välineenä. Sen avulla saadaan päätöksenteon tueksi kokonaiskuva koko maakunnan hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tilasta. Lisäksi alueellinen hyvinvointikertomus- ja suunnitelma tulee kytkeä hyvinvointialueen sekä kuntien strategisiin suunnitteluprosesseihin ja huomioida hyvinvointikertomustyöstä saatavan lisäarvon tunnistaminen kaikkien toimijoiden näkökulmasta.

Alueellinen hyvinvointikertomus koostuu kahdesta osasta: ensimmäinen kokonaisuus on hyvinvointikertomusosa ja toinen kokonaisuus on toimenpidetaulukkona esitetty Kymenlaakson alueellinen hyvinvointisuunnitelma vuosille 2020–2025.

Kymenlaakson ensimmäisen alueellisen hyvinvointikertomuksen valmistelu oli mittava prosessi, jonka työprosessiin osallistui tiiviissä yhteistyössä monialaisia tiimejä eri organisaatioista.

2 | Hyvinvointia tehdään yhdessä

Alueellinen hyvinvointikertomus tarkastelee maakunnan erityispiirteitä sekä asukkaiden hyvinvoinnin ja terveyden tilaa. Näitä asioita peilataan alueellisten palvelujen rakenteeseen ja resursseihin.

Sote-järjestämislain 7 § määrittää, että hyvinvointialueen on valmisteltava omalta osaltaan valtuustolleen valtuustokausittain alueellinen hyvinvointikertomus ja -suunnitelma väestön hyvinvoinnista, terveydestä ja niihin vaikuttavista tekijöistä sekä toteutetuista toimenpiteistä. Hyvinvointikertomus ja -suunnitelma laaditaan yhteistyössä alueen kuntien kanssa.

Mitä paremmin asukkaiden hyvinvoinnin ja terveyden tila on tunnistettu, sitä täsmällisemmin pystytään puuttumaan ongelmiin, ehkäisemään niiden syntyä ja ryhtymään toimiin, joilla kavennetaan hyvinvointi- ja terveyseroja sekä edistetään hyvinvointia ja terveyttä.

Asukkaiden hyvinvointi on myös talouteen suuresti vaikuttava tekijä. Kunnat laativat omat lakisääteiset hyvinvointikertomuksensa, jotka ovat kunnan hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen suunnittelun, seurannan, arvioinnin ja raportoinnin väline. Alueellinen hyvinvointikertomus tuo esiin maakunnan asukkaiden hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tarpeet mahdollisimman tarkalla alueellisella tasolla.

Kymenlaakson alueellisen hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen visio:

Asukkaat innostuvat osallistumaan ja vaikuttamaan omaan, yhteisönsä ja ympäristönsä hyvinvointiin.

Kaikki toimijat yhdessä mahdollistavat asukkaiden kanssa paikallisen toiminnan ja saumattoman yhteisen tekemisen.

Tukena rakenteen muutoksessa

Alueellisen hyvinvointikertomuksen yhtenä tavoitteena on uudistaa alueellisen hyte-toiminnan rakenteita. Kymenlaaksossa rakenteet muuttuivat vuonna 2019: maakunta- ja sote-uudistuksen valmistelu päättyi keväällä 2019, Kymenlaakson sosiaali- ja terveystalouden kuntayhtymä Kymnsote aloitti toimintansa 1.1.2019 ja alueellinen hyten koordinoitavastuu siirtyi Kymnsotelle 10.6.2019.

Kesällä 2021 eduskunta hyväksyi lainsäädännön, jonka myötä sosiaali- ja terveystalouden sekä pelastustoimen järjestämisvastuu siirtyi 1.1.2023 alkaen hyvinvointialueille. Kymenlaakson hyvinvointialue Kymen HVA aloitti toimintansa 1.1.2023.

Sote-järjestämislaki 7 § mukaan hyvinvointialueen on valmisteltava omalta osaltaan valtuustolleen valtuustokausittain alueellinen hyvinvointikertomus ja -suunnitelma väestön hyvinvoinnista, terveydestä ja niihin vaikuttavista tekijöistä sekä toteutetuista toimenpiteistä. Hyvinvointikertomus ja -suunnitelma laaditaan yhteistyössä alueen kuntien kanssa.

Kunnat tekevät peruspalveluissaan laaja-alaisesti hyte-työtä tukemalla asukkaiden osallisuutta, helpottamalla palvelujen saatavuutta ja tarjoamalla mahdollisuuksia oman hyvinvoinnin ylläpitämiseen viihtyisässä ja turvallisessa elinympäristössä.

Sote-toimijan rooli alueellisessa hyvinvointi- ja terveyden edistämistyössä on osaltaan huolehtia siitä, että strategian tavoitteet kohdistuvat väestöstä nouseviin tarpeisiin ja ohjaavat väestön hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä poikkeahallinnollisena sekä monitoimijaisena yhteistyönä. Samalla tuetaan painopisteen siirtämistä sosiaali- ja terveydenhuollon korjaavista palveluista ennaltaehkäisyyn, ennakointiin sekä hyvinvointi- ja terveyserojen kaventamiseen. Tämän onnistumiseksi on panostettava myös sellaisiin tukitoimiin, jotka ehkäisevät asukkaiden sote-palvelujen tarvetta. Tässä yhteistyössä korostuu erityisesti kuntien ja järjestöjen rooli.

Kymenlaakson maakunnan erityispiirteitä

Alueen toimintaympäristössä tapahtuvat muutokset vaikuttavat myös väestön hyvinvoinnin kehittymiseen. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen näkökulmasta väestö tulisi saada pysymään terveisinä, hyvinvoivina ja toimintakykyisinä mahdollisimman pitkään. Kymenlaaksossa eläkeikäisen väestön osuus on koko maan suurimpien joukossa ja syntyvyys on maan matalimpia. Väestö vähenee alueella nopeasti. Kymenlaakson väestömäärä oli 171 739 (31.12.2019) ja väestömäärä oli laskenut 161 391 (31.12.2021). Väestön kokonaismäärän on arvioitu laskevan vuoteen 2030 mennessä noin 11 % vuoden 2019 tasosta ja tästä 0–15-vuotiaiden lasten määrän ennustetaan laskevan jo seuraavan 15 vuoden aikana 28 %. (Kuvat 1–3.) (Tilastokeskus, väestöennuste 2019 ja 2021.)

Kymenlaakson väestölliseen huoltosuhteeseen ennustetaan rajua heikkenemistä 2030-luvulle saakka, joka nostaa palveluntarvetta etenkin ikääntyneille suunnatuissa palveluissa. Vastaavasti lapsiperheiden palveluihin käytettävät resurssit tulevat pienenemään ikäluokkien vähenemisen vuoksi. Kymenlaaksossa sote-palvelujen käyttö painottuu tällä hetkellä erityisesti raskaisiin ja kalliimpiin palveluihin. Alueella on lisäksi palvelujen saatavuudessa ongelmia, esimerkiksi rekrytointiongelmia lääkäreiden ja sosiaalityöntekijöiden saatavuudessa. Nämä haasteet lisäävät osaltaan eriarvoisuuden kehityskulkua. (THL 6/2019.)

Kymenlaakson työllisyys, työttömyys ja elinvoima

Kymenlaaksossa työttömyysluvut myötäilevät valtakunnallista kehitystä ja työttömyys on laskenut kautta linjan, myös pitkäaikaistyöttömien (yli 12 kk työttömänä olleiden) sekä nuorten osalta. Työttömien työnhakijoiden osuus työvoimasta oli Kymenlaaksossa vuoden 2019 lo-

”

Hyvinvointi on fyysinen ja psyykkinen kokonaisuus. Kun kroppaan ei satu eikä kolota eikä elämässä ole henkisesti kuormittavia asioita ja unen määrä on riittävä, niin koen itseni hyvinvoivaksi. Samoin se, että syö kunnollista ravintoa.

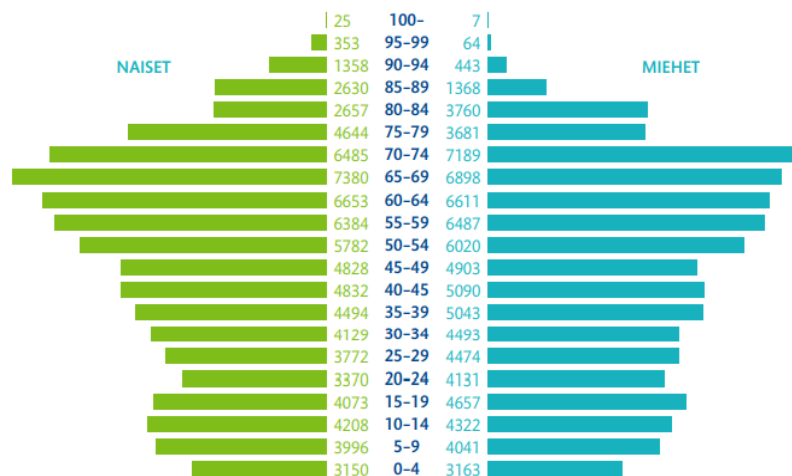
”

Hyvinvointi on kokonaisvaltaista. Hyvä koettu terveys ja sosiaaliset suhteet sekä mielekäs tekeminen tarkoittavat minulle hyvinvointia.

”

Hyvinvointi ja terveys syntyy ennen kaikkea läheisistä ihmisistä ja perusasioista, joiden täytyy olla kunnossa. Näillä tarkoitan työpaikkaa, taloudellista tilannetta, ystäviä ja harrastuksia. Aikaa itselle palautua työelämän kiireestä. Kun kaikissa näissä perusasioiden sisällä asiat sujuvat hyvin, terveyskin on hyvää.

Online-yhteisö Prototyyppien kommentteja hyvinvoinnista. Prototyyppit ovat tavallisia kymenlaaksoilaisia, jotka työskentelevät Online-yhteisössä seudun asukkaiden äänenä Kymnsoten kehittämistyössä (kommentit 2020).

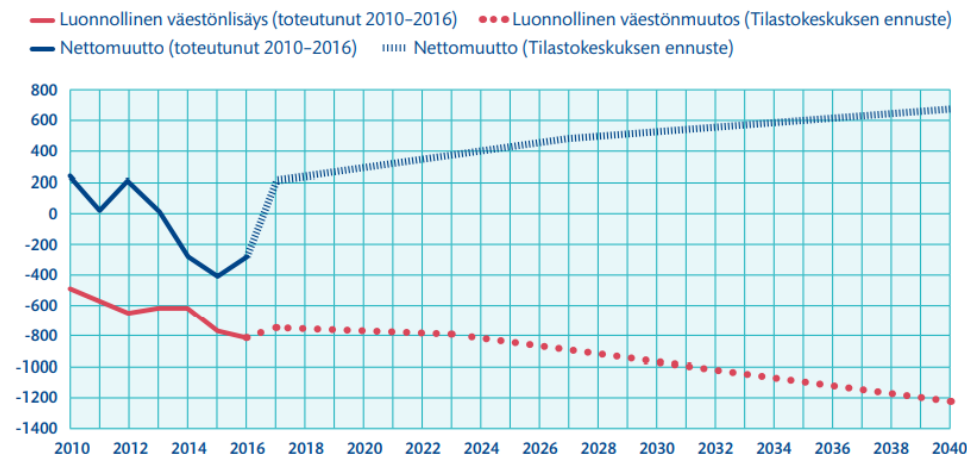

Kuva 1. Ikärakenne Kymenlaaksossa 2019 (Tilastokeskus 2019.)

Kuva 2. Kymenlaakson ikärakenne-ennuste 2020–2040 (Tilastokeskus 2019.)

pussa 12,6 % (koko maa 9,8 %) ja 10/22 luku oli 10 % (koko maa 8,8 %). Kunnittain tarkasteltuna matalin työttömyysaste oli Pyhtäällä (8,5 %). Vaikka työttömien työnhakijoiden määrä on laskenut viime vuosina, niin valtakunnallisesti tarkasteltuna työttömyys on kuitenkin Kymenlaaksossa maan keskiarvon yläpuolella. Rakenne- ja nuoriso-työttömyys sekä pienituloisuus ovat alueella yleistä. Alueen haasteena on myös ikääntyvien työttömien työnhakijoiden määrän kasvu. Koulutuksen ulkopuolelle jääneitä nuoria aikuisia on paljon ja syrjäytymisriskissä olevien nuorten määrä on suuri. Erityisesti tämä painottuu Kotkan ja Haminan alueilla. Lisäksi maakunnan muuttotappio vaikuttaa voimakkaasti työikäiseen väestömäärään. Väestö muuttaa alueelta etenkin työn ja opiskeluiden perusteella sekä perhetilanteiden muuttuessa. Sitran ennusteen mukaan uusien toisen asteen opiskelijoiden määrä laskee Kymenlaaksossa 1500 opiskelijalla ja korkea-asteen opiskelijoiden

Kuva 3. Väestöennuste, muutokset 2020–2040 (Tilastokeskus 2019.)

määrä yli 500 opiskelijalla vuoteen 2040 mennessä. Vuonna 2019 työttömistä työnhakijoista ulkomaalais-taustaisia oli 9,7 % ja vuonna 2022 luku oli 12 %. Vieraskielisten osuus Kymenlaakson väestöstä on maan suurimpien joukossa ja ulkomaalaistaustainen väestö keskittyy Kotkan ja Kouvolan seuduille. Kevään 2020 koronavirusepidemian aiheuttama poikkeustilanne muutti työttömyystilanteen suuntaa ja työttömyys lähti nousuun. Pitkän aikavälin vaikutuksia työllisyyteen ja elinvoimaan voidaan arvioida vasta myöhemmin. (Kaakkois-Suomen työllisyyskatsaus 2019 ja 2022, THL 2019, Sitra 2020, Sotkanet 2019.)

Tällä hetkellä Kymenlaaksossa sekä taloudellinen että väestöllinen huoltosuhde ovat koko maan keskiarvoa heikompia. Alueen kunnat ovat joutuneet sopeuttamaan talouttaan jo useita vuosia peräkkäin. Maakunnallisesti on edelleen suuri haaste elinvoimaisuuden parantamisessa sekä uusien yritysten ja uusien innovaatioiden saamisessa alueelle.

Kymenlaakson vahvuutena on, että hyvän sijaintinsa lisäksi se tarjoaa turvallisen asuinpaikan, hyvät liikenneyhteydet, osaavaa ja sitoutuvaa työvoimaa sekä edullisen kustannustason. Alueen toimivuutta, vetovoimaa, palveluja ja olemassa olevia vahvuuksia on jatkossakin systemaattisesti kehitettävä ja viestittävä eri toimijoiden yhteistyöverkkoja tiivistämällä. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2020.)

Vahvistamalla asukkaiden turvallisuuden tunnetta, tukemalla työkyvyn ylläpitämistä ja vähentämällä väestöryhmien välistä eriarvoisuutta edistetään sekä asukkaiden hyvinvointia että alueen elinvoimaa. Elinvoima on siten hyvinvoinnin ja elinkeinoelämän yhteensovittamista. Kunnan tehtävänä on tukea paikallisia toimijoita, sillä yhteisenä päämääränä on tavalla tai toisella alueen hyvinvointi ja elinvoiman kasvu. Onnistuessaan tämä houkuttelee alueelle uusia asukkaita ja yrittäjiä. Hyvinvoivat ja aktiiviset kuntalaiset ovat elinvoimaisen alueen tärkein edellytys. (Kuntaliitto 2020.)

Kymenlaakson väestön hyvinvointi ja terveys

Hyvinvoinnin osatekijät jaotellaan yleensä kolmeen ulottuvuuteen; terveyteen, materiaaliseen hyvinvointiin ja koettuun hyvinvointiin (elämänlaatu). Osallisuus on yksi hyvinvointia ja terveyttä edistävä tekijä. Kuntalaisten osallistumista ja vaikuttamista edistämällä voidaan parantaa myös osallisuutta, joka osaltaan vähentää eriarvoisuutta.

Kymenlaaksolaisista lapsista, nuorista ja perheistä valtaosa (80%) voi hyvin. Kahdeksan lasta kymmenestä kokee, että heillä on mahdollisuus keskustella jonkun kanssa mieltä painavista asioista ja saman verran viettää aikaa harrastusten parissa vähintään kerran viikossa. Valtaosa lasten vanhemmista kokee olevansa tärkeä osa

lähiyhteisöä. Vanhemmista 80 % on tyytyväisiä koulun ja kodin yhteistyöhön. Saman verran kokee, että lapsen ja muualla asuvan vanhemman tapaamisten toimivat hyvin. Samalla perheiden eriarvoisuus on kuitenkin lisääntynyt. Kymenlaaksossa yksinhuoltaja-perheiden osuus on maan suurimpia ja painottuu Kotkan ja Kouvolan alueilla. Muihin maakuntiin verrattuna Kymenlaaksossa kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten ja nuorten osuus on maan suurin. Lastensuojeluasiakkaiden määrä on noussut huolimatta varhaisten palvelujen lisäämisestä. Vuonna 2019 Kymenlaaksossa tehtiin 70 huostaanottoa, joissa pääsiallisimmat syyt olivat perheen vanhempien tai nuoren päihdeongelmat. Samanaikaisesti ovat nousseet lastenpsykiatrian ja nuorisopsykiatrian asiakasmäärät. Perheiden sekä lasten ja nuorten ongelmat ovat entistä kompleksisempia ja nostavat esille tarpeen kehittää entistä yksilöllisempiä ja varhaisempia puuttumisen keinoja sekä laajempia, koko kasvu- ja kehitysympäristöön vaikuttavia ratkaisuja. (THL 2019, Lifecare-asiakastietojärjestelmä 2019, Kouluterveyskysely 2019.)

INDEKSIT	Kymenlaakso	Hamina	Kotka	Kouvola	Miehikkälä	Virolahti	Pyhtää
Sairastavuus	111,7	97,7	112,7	99,3	115,6	108,6	100,9
Syöpa	125,2	105,7	112,8	103,1	99,7	111,4	97,4
Sepelvaltimo-tauti	105,8	72,1	113,6	93,7	99,2	79,7	107,2
Aivoverisuoni-tauti	102,5	92,8	104,4	84,1	119,2	94,4	88,0
Tuki- ja liikunta-elinsairaus	140,4	145,6	141,9	115,3	150,6	130,2	153,4
Mielenterveys	95,7	75,3	90,6	99,4	120,7	114,6	84,7
Tapaturma	87,6	77,2	78,8	89,9	77,6	87,1	58,3
Dementia	126,3	99,0	193,2	92,9	93,3	106	96,2

Taulukko 1. THL:n sairastavuusindeksi 2014-2016, ikävakioitu (2018)

Kymenlaaksossa 20–64-vuotiaista elämänlaatusa hyväksi tuntee 58 %, mikä on valtakunnallisesti vertailtuna maan matalimpia lukuja. Yli 65-vuotiaiden koettu hyvinvointi jää myös alle maan keskiarvojen. Keskimääräistä useampi 20–64-vuotiaiden joukosta (28 %, koko maa 23 %) uskoo, ettei jaksata työskennellä vanhuuseläkeikänsä saakka. Vapaa-ajalla liikuntaa harrastamattomien määrä on Kymenlaaksossa kaikissa ikäluokissa suurempi kuin maassa keskimäärin. Aktiivisesti järjestötoimintaan osallistuvien osuus on vähäisempää kuin vertailumaakunnissa ja maassa keskimäärin. (THL 2019, 2020.)

Terveys on keskeinen yksilön kokeman hyvinvoinnin osatekijä. THL:n sairastavuusindeksi kokoaa tiedot seitsemästä vakavasta sairausryhmästä. Näitä ovat: syöpäsairaudet, sepelvaltimotauti, aivoverisuonitaudit, tuki- ja liikuntaelinten sairaudet, mielenterveyden häiriöt, tapaturmat sekä dementia. Koko maan sairastavuusindeksiä kuvataan luvulla 100. Mitä pienempi indeksiluku on, sitä terveempi on väestö. Indeksien mukaan Kymenlaaksossa (taulukko 1. ja 2.) väestön sairastavuus on suurempaa kuin keskimäärin Suomessa.

INDEKSIT	Kymenlaakso	Hamina	Kotka	Kouvola	Miehikkälä	Pyhtää	Virolahti
Sairastavuus	108,0	105,4	113,4	106,0	119,0	91,3	110,6
Syöpa	105,6	111,5	101,0	107,3	111,6	94,0	112,4
Sepelvaltimo-tauti	105,9	113,1	105,5	105,3	137,5	88,2	87,0
Aivoverisuoni-tauti	102,7	110,0	104,9	101,2	101,1	68,0	112,5
Tuki- ja liikunta-elinsairaus	127,8	136,5	136,4	118,7	146,0	140,7	139,9
Mielenterveys	101,8	83,2	103,0	107,1	129,2	68,4	98,6
Tapaturma	89,0	90,3	83,1	93,2	68,3	77,6	98,2

Taulukko 2. THL:n sairastavuusindeksi 2019, ikävakioitu (Dementia-tietoa ei saatavilla)

Erityisesti tuki- ja liikuntaelinsairaudet, syöpäsairaudet sekä muistisairaudet ovat yleisiä. Alueella päihteenkäyttö sekä siitä johtuvat terveyshaitat ovat kasvaneet ja vaikuttavat osaltaan muuhun sairastavuuteen. Mielenterveysindeksi on Kymenlaaksossa 102 ja sen korkea sairastavuus nostaa edelleen palvelujen kysyntää. Kaikkien edellä mainittujen sairauksien korkea ilmaantuvuus edellyttää toimenpiteitä peruspalveluiden sekä ennaltaehkäisevien toimien kehittämiselle maakunnassa. (THL 2018; 2019.)

Kymenlaaksossa ikäihmisten palvelurakenne on ollut valtakunnallisesti vertailtuna raskas. Kansallisten tavoitteiden mukaisesti palvelurakennetta on kevennetty siirtämällä palvelujen painopistettä ympärivuorokautisesta asumispalvelusta kotiin annettaviin palveluihin. Ennakoivilla hyvinvointia edistävillä ja monipuolisilla kuntouttavilla toimenpiteillä sekä varhaisella diagnosoinnilla palvelujen piiriin tulemista voidaan siirtää myöhemmäksi. Erityisesti varhaisella tuella ja ennaltaehkäisevillä palveluilla tuetaan ikäihmisten kotona asumista. Tästä esimerkkeinä ovat asiakas- ja palveluohjauksen Ikäopastin sekä ikäihmisten avoimina kohtaamispaikkoina hyvinvointiasematoiminta. Palvelurakenteen keventämistä seurataan muun muassa peittävyyslukujen muutoksessa. (THL 2019.)

Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen rakenteet ja resurssit

Kymenlaakson kaikkiin kuntiin on nimetty osa- tai kokoaikainen hyvinvointikoordinaattori tai vastaava sekä ehkäisevän päihde- ja mielenterveystyön osa- tai kokoaikainen koordinaattori tai yhteyshenkilö. Käytössä olevat koordinoivat hyte-resurssit vaihtelevat kuitenkin eri kuntien välillä. Kaikissa alueen kunnissa tehdään kunnan lakisääteinen hyvinvointikertomus. Kymsotessa on nimetty hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kehittämispäällikkö (1.1.2023 Kymen HVA:lla hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen päällikkö).

Taulukko 3. kuvaa kuntajohdon terveyden edistämisen aktiivisuutta Kymenlaakson kunnissa ja maakunnan alueella verrattuna koko maahan. Vuodesta 2011 kahden vuoden välein tehdyn seurannan perusteella Kymenlaaksossa on havaittavissa kaikilla osa-alueilla positiivista kehitystä. Kuviosta nähdään kuitenkin, että vaihtelu on suurta alueen eri kuntien välillä ja kaikilla mitatuilla osa-alueilla on maakunnassa parannettavaa verrattuna koko maan keskiarvoon. Kymenlaaksossa eniten

parannettavaa on terveyden ja hyvinvoinnin organisoitumisessa sekä johtamisessa, seurannassa, tarveanalyysissä ja osallisuuden kehittämisessä.

	Koko maa	Hamina	Kotka	Kouvola	Miehikkälä	Virolahti	Pyhtää	Kymenlaakson maakunta
PISTEET								
Kuntajohto	78	53	84	62	28	76	53	66
Sitoutuminen	77	64	83	60	25	53	53	66
Johtaminen	80	53	88	68	33	77	80	72
Seuranta ja tarveanalyysi	87	50	100	50	7	100	79	67
Voimavarat	65	75	62	62	50	88	25	63
Osallisuus	80	25	84	70	22	63	30	65

Taulukko 3. Kuntajohdon terveydenedistämisaktiivisuus (TEAvisari) Kymenlaaksossa 2019

3 | Hyvinvointi Kymenlaaksossa

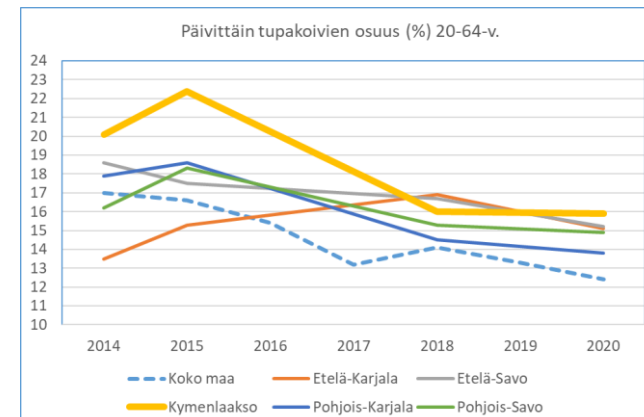
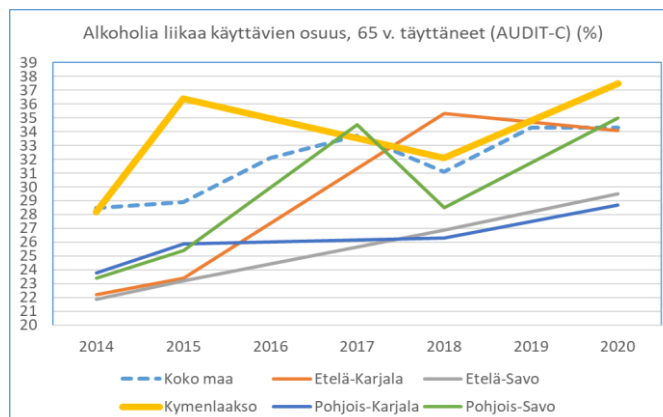
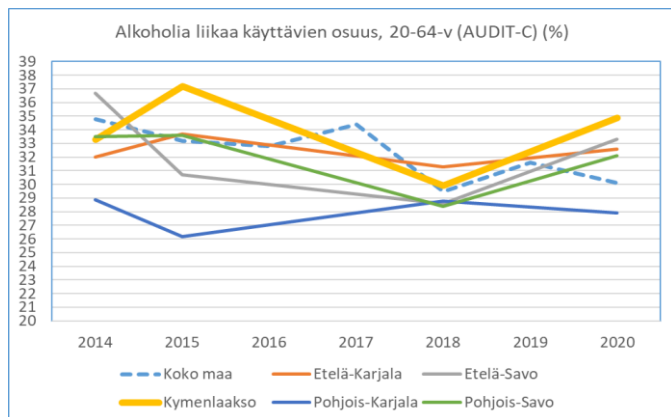
Alueellisen hyvinvointikertomuksen tietopohjan rakentaminen aloitettiin tutkittuun tietoon ja hyvinvoinnin indikaattoreihin tutustumalla. Tilasto- ja indikaattoritietoa täydentämään ja tukemaan on käytetty asiantuntijoiden näkemyksiä sekä osallistavien työpajojen materiaalia.

Alueellisen hyvinvointikertomuksen tietopohjan rakentaminen aloitettiin tutkittuun tietoon ja hyvinvoinnin indikaattoreihin tutustumalla. Koska terveyden ja hyvinvoinnin seurantaan liittyvissä indikaattorikokonaisuuksissa on useita satoja indikaattoreja, päätettiin alueellisten hyte-toimijoiden yhteistyöryhmässä valita ensin kuntakohtaiset indikaattorit, joita seurataan Kuntakorttien muodossa (liite 1). Koska alueen kunnat ovat hyvin erikokoisia myös asukasmäärältään, huomattiin ettei kaikkea tarvittavaa indikaattoritietoa löydy jokaisen kunnan alueelta pienten ikäluokkien tai vähäisten vastaajamäärien vuoksi. Yhteistyössä päätettiin valita vielä maakunnallisesti seurattavat indikaattorit, jotka täydentävät kuntakohtaista tietoa (liite 2). Tavoitteen

na on ollut tuoda esille myös alueen sosioekonomisia eroja. Tilasto- ja indikaattoritietoa täydentämään ja tukemaan on käytetty asiantuntijoiden näkemyksiä sekä osallistavien työpajojen materiaalia. Alueellista lasten ja nuorten hyvinvointi-indikaattoritietoa seurataan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmassa ja ikääntyneen väestön osalta seuranta toteutetaan ikääntyneen väestön hyvinvointisuunnitelmassa.

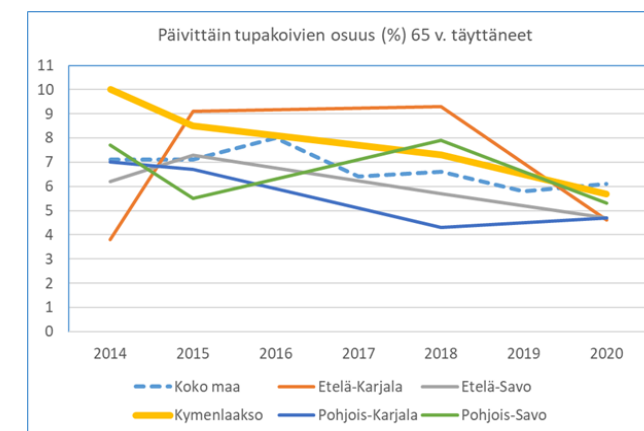
Tutkimustiedon ja THL:n 2019 julkaiseman raportin mukaan Kymenlaakson hyvinvoinnin haasteiksi on kirjattu mm. päihteiden käyttö, väestön ikääntyminen ja epäterveiden elintapojen kasautuminen kaikkiin ikäryhmiin. Tässä kappaleessa esitetyt taulukot kuvaavat Kymenlaakson hyvinvoinnin tilaa verrattuna koko maan tilanteeseen sekä vertailumaakuntiin. Tilastotiedot on koottu THL:n ylläpitämästä tilasto- ja indikaat-

Alkoholia liikaa

toritietopankista Sotkanetistä, joka kokoaa tietoa väestön terveydestä ja hyvinvoinnista sekä kansallisesta terveys-, hyvinvointi- ja palvelututkimus FinSotesta ja kouluterveyskyselystä. Tässä hyvinvointikertomuksessa käytetään vuosina 2018-2019 ja 2020-2021 päivittyneitä uusimpia tilastotietoja. Tietoa vertaillaan myös koko maan tilastoon ja vertailumaakuntiin. Kymenlaakson vertailumaakunniksi on valittu maakuntien samankaltaisen väestö- ja ikärakenteen perusteella Etelä- ja Pohjois-Karjala sekä Etelä- ja Pohjois-Savo.

synyt samana ja alkoholikuolleisuus on kasvanut myös Kymenlaaksossa. Alkoholin liikkäyttö on Kymenlaaksossa yleisempää matalasti koulutetuilla miehillä verrattuna koko maan tilanteeseen ja erot eri ryhmien välillä ovat suurempia kuin vertailumaakunnissa. Vertailumaakunnista alkoholia liikaa käyttävien osuus oli vuonna 2019 suurempi Etelä-Karjalassa (32,6 %) ja vuonna 2020 Etelä-Savossa (34 %) verrattuna Kymenlaaksoon (vuonna 2019/ 30,9 % ja vuonna 2020/ 35 %).

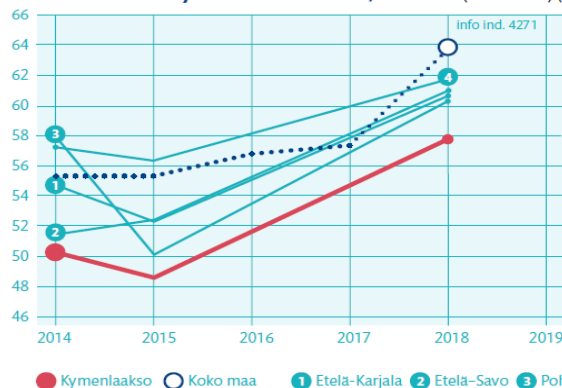
3.1. Päihteiden elämä ja sen tukeminen

Ehkäisevään päihdetyöhön kuuluvat lain mukaan alkoholin, tupakan, huumausaineiden ja muiden päihdyttävien aineiden sekä rahapelaamisen aiheuttamien terveydellisten, sosiaalisten ja yhteiskunnallisten haittojen ehkäisy (THL 2020).

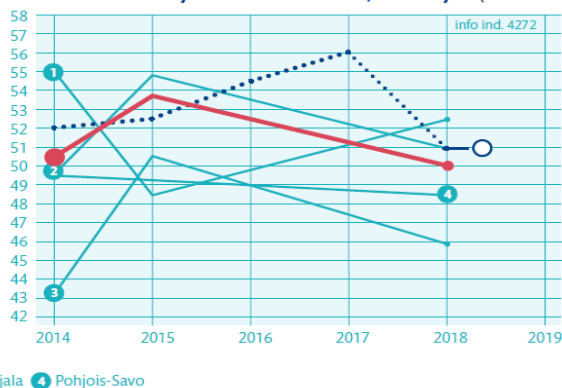
Alkoholin kokonaiskulutus vähentyi valtakunnallisesti vuoteen 2018 saakka, mutta kääntyi jälleen nousuun vuonna 2019. Samanaikaisesti sairastavuus on py

Päivittäinen tupakointi on Kymenlaaksossa ollut laskusuunnassa jo pitkään kaikkien ikäryhmien osalta, mutta tupakointi on edelleen yleisempää verrattuna muuhun Suomeen. Kymenlaakson aikuisväestöstä vuonna 2019 tupakoi 16,5 % tupakoi (muu Suomi 15,5 %) ja vuonna 2020 15% (muu Suomi 12 %). Erityisesti erot näkyvät matalammin koulutetuilla naisilla sekä miehillä. Naisten alkoholinkäyttö sekä tupakointi ovat vertailumaakuntiin nähden yleisempää Kymenlaaksossa.

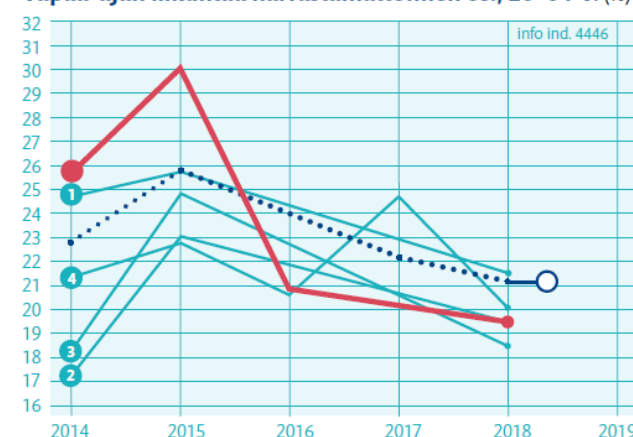
Elämänlaatunsa hyväksi tuntevien os., 20–64-v. (EuroHIS-8) (%)

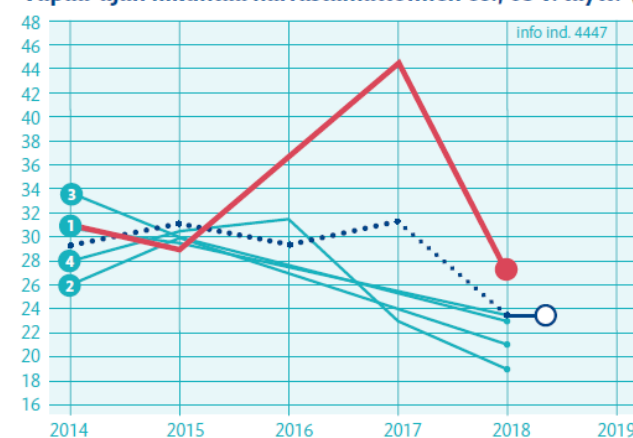
Elämänlaatunsa hyväksi tuntevien os., 65 v. täytt. (EuroHIS-8) (%)

Vapaa-ajan liikuntaa harrastamattomien os., 20–64-v. (%)

Vapaa-ajan liikuntaa harrastamattomien os., 65 v. täytt. (%)

Nuorten tupakointi ja humalajuominen ovat laskusuunnassa koko maakunnassa. Nuuskan käyttö on kuitenkin kasvanut sekä poikien että tyttöjen keskuudessa erityisesti ammattikoululaisilla, joista Kymenlaaksossa 14,6 % nuuskaa päivittäin. (Sotkanet 2019, Kouluterveyskysely 2019.)

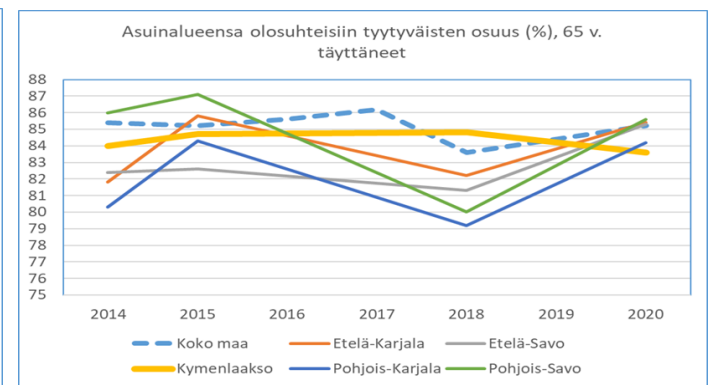
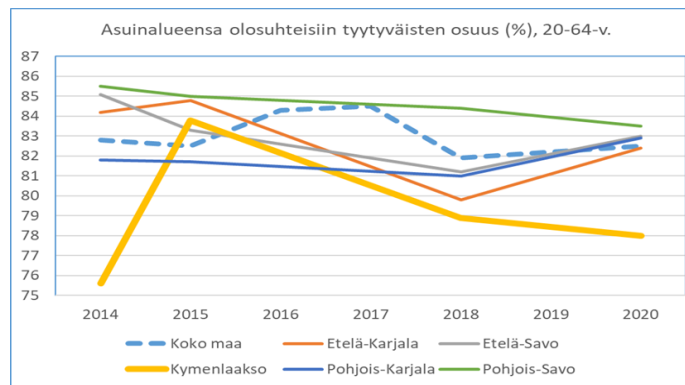
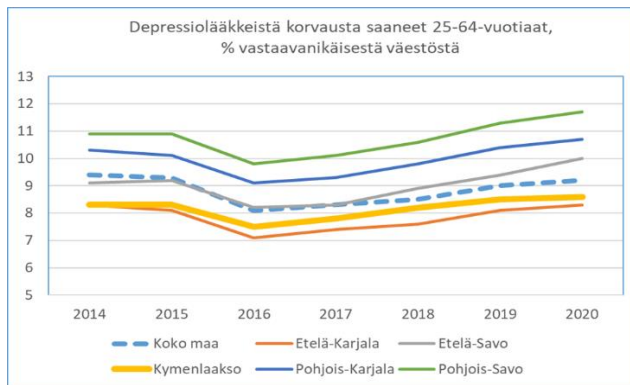
THL:n toteuttaman jätevesitutkimuksen tulokset (2018 ja 3/2022) osoittavat, että Kymenlaaksossa Kouvola ja Kotka sijoittuvat sen tuloksissa kärkipäähän, kun vertaillaan **huumeidenkäyttöä** Suomen suurimmissa kaupungeissa. Tutkimuksessa mukana olleista kaupungeista amfetamiinia käytettiin eniten Kouvolassa. Yläkouluikäisten laittomien huumeiden kokeilu on koko maahan verrattuna suurempaa erityisesti Haminassa, Kotkassa, Pyhtäällä ja Virolahdella. Maakunnassa myös ammattikoululaisilla laittomien huumeiden kokeilu on kasvanut. THL:n vuonna 2019 toteuttaman Suomalaisten rahapelaaminen -tutkimuksen mukaan vähintään kerran

viikossa 12 viime kuukauden aikana pelanneita oli eniten Kymenlaaksossa ja Etelä-Karjalassa (41,8 %). Miehet **pelaavat rahapelejä** enemmän kuin naiset. Viikottainen rahapelaaminen oli vähentynyt kaikissa muissa maakunnissa vuosien 2007 ja 2019 välillä, paitsi Kymenlaaksossa, Etelä- ja Pohjois-Karjalassa sekä Etelä- ja Pohjois-Savossa. Rahapelejä pelaavat eniten 45–54-vuotiaat ja yli 65-vuotiaiden rahapelaaminen on noussut 10 % vuodesta 2007. Internetissä rahapelejä pelaavat eniten 25–34-vuotiaat ja määrä on kasvanut 20 % vuodesta 2011. Läheisnäkökulmasta ongelmallista rahapelaamista oli puolestaan kohdattu vähiten Kymenlaaksossa ja Etelä-Karjalassa (16,8 %).

3.2. Terveelliset elintavat ja hyvä mielenterveys

Elämänlaatunsa hyväksi tuntevien osuus on Kymenlaaksossa kasvanut 20–64-vuotiaiden keskuudessa, vaikka onkin muuhun Suomeen ja vertailumaakuntiin nähden selvästi alemmalla

tasolla. Yli 65-vuotiaista 50 % kokee elämänlaatunsa hyväksi, mutta suunta on ollut laskeva viime vuosien aikana. Elämänlaatunsa keskimääräistä paremmaksi koki Kymenlaaksossa 54,6 % väestöstä. Luku jää kuitenkin sekä maan keskiarvon (58,6 %) että vertailumaakuntien alapuolelle.

Työikäiset harrastavat vapaa-ajan liikuntaa Kymenlaaksossa keskimäärin saman verran kuin vertailumaakunnissa. Korkeasti koulutetut harrastavat vapaa-ajan liikuntaa kuitenkin huomattavasti vähemmän muuhun Suomeen verrattuna. Yli 65-vuotiaiden osuus vapaa-ajan liikuntaa harrastamattomien keskuudessa (37,3 %) oli suurempi Kymenlaaksossa kuin vertailumaakunnissa. Ikääntyvän väestön toimintakyvyn heikkenemisestä ollaan huolestuneita sekä soite-sektorilla että alueen kunnissa. Huolta herättää myös nuorten fyysisessä liikunta-aktiivisuudessa alueella havaittavissa oleva laskeva trendi. (Sotkanet 2019, Kouluterveyskysely 2019.)

Lihavien osuus (BMI ≥ 30) kokonaisväestöstä on Kymenlaaksossa pienempi kuin vertailumaakunnissa, mutta naisten sekä korkeasti koulutettujen miesten lihavuus on korkeammalla tasolla kuin Suomessa keskimäärin. Ylipainon suhteen kehityssuunta 8.–9.-luokkalaisilla on huolestuttava erityisesti Kouvolassa ja Pyhtäällä sekä ammattikoululaisilla Kotkassa. Kehityssuunta on lisäksi

si ollut jyrkemmin kasvava kuin koko maan keskiarvo jo useamman vuoden ajan. Terveystensä keskitasoiseksi tai sitä huonommaksi kokevien osuus (32 %) on Kymenlaaksossa suurempi kuin vertailumaakunnissa keskimäärin. (Sotkanet 2019, FinSote 2019, Kouluterveyskysely 2019.)

Kymenlaaksossa **depressiolääkkeistä korvausta saavien osuus** on hieman matalammalla tasolla kuin vertailumaakunnissa ja maassa keskimäärin. Mielen-terveysperusteisesti sairauspäivärahaa saaneiden 25–64-vuotiaiden määrä on puolestaan kasvanut alueella. Erityisesti Kouvolassa mielen-terveysperusteisesti sairauspäivärahaa saaneiden määrä on suuri (26,4 %). Kymenlaaksolaisista pienten lasten vanhemmista 20 % kokee, että heillä on ollut vähintään kaksi viikkoa kestänyt masennusoireilua. (Kouluterveyskysely 2019, Sotkanet 2019.)

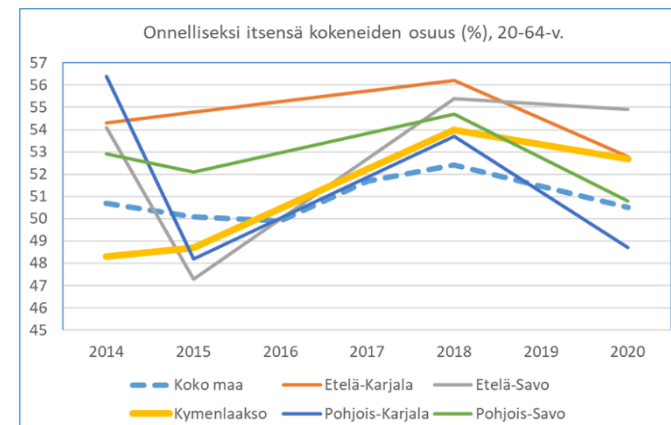
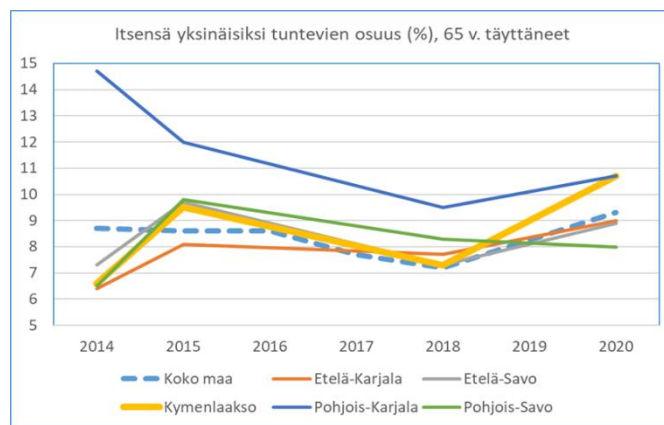
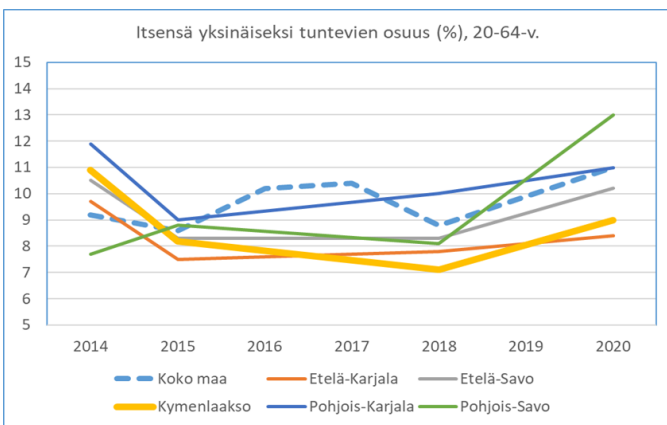
Työkyvyttömyyseläkkeellä olevien määrä on kasvanut Miehikkälässä ja Virolahdella. Kymenlaaksossa naiset saavat päivärahaa huomattavasti useammin kuin miehet. Maakunnassa 8.–9.-luokkalaisten kohtalainen tai vaikea ahdistuneisuus ilmenee huomattavan suuressa määrin työillä.

Kymmenellä prosentilla alueen peruskouluikäisistä on ollut mielialaan liittyviä ongelmia tai kohtalaista tai vaikeaa ahdistuneisuutta viimeisen kahden viikon aikana. (Kouluterveyskysely 2019, Sotkanet 2019.)

3.3. Turvallinen arki ja terveellinen ympäristö

Kymenlaaksolaiset ikäihmiset ovat **tyytyväisiä asuinalueensa olosuhteisiin** (84,8 %). Työikäisten tyytyväisyys asuinalueensa olosuhteisiin on puolestaan laskenut ja se on matalampi kuin vertailumaakunnissa ja maassa keskimäärin.

Väkivallan tai uhkailun kohteeksi joutuneiden osuus on Kymenlaaksossa korkeampi kuin vertailumaakunnissa. Kymenlaaksossa 20–54-vuotiaat naiset kohtaavat selvästi enemmän väkivaltaa tai uhkailua (24,1 %) kuin saman ikäiset miehet (14 %). Ero korostuu vähemmän koulutetuilla. (FinSote 2019, Sotkanet 2019.) Alueelli-

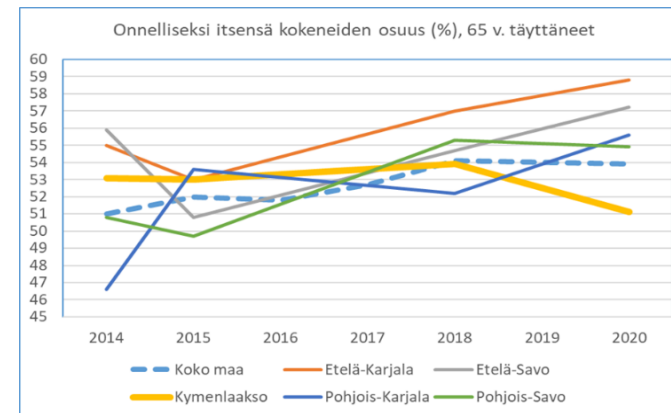
set turvakotipalvelut organisoituivat uudelleen Kymsoten aloittamisen myötä ja toiminta alkoi 1.4.2019. Ensimmäisen toimintavuoden haasteet näkyivät asiantuntijoiden mukaan siinä, ettei palvelu ollut vielä riittävän tunnettua ja palveluun ohjautumisen sekä ohjaamisen kulttuuri ei ollut vielä juurtunut. Asiakkaina on ollut lapsiperheitä, yksittäisiä aikuisia sekä ikäihmisiä. Asiakkaiden kokemus väkivalta on useimmiten jatkunut jo pitkään.

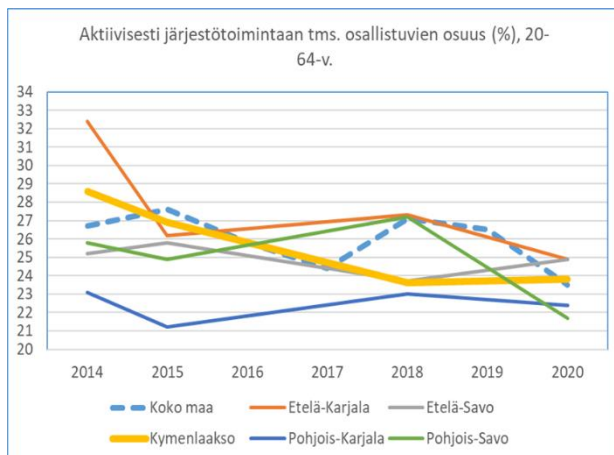
Lastensuojelun piirissä olleiden perheiden osuus on noussut Kymenlaaksossa erityisesti Kotkan ja Kouvolan alueilla. Huolta herättää myös esille noussut lasten ja nuorten kokemus henkinen väkivalta vanhempien tai huoltapitävien aikuisten taholta. (THL 2019, Kouluterveyskysely 2019.)

Yli 65-vuotiailla tilastoitiin **lonkkamurtumia** vuonna 2018 yhteensä 319 kpl, mikä oli enemmän kuin muissa vertailumaakunnissa Pohjois-Savo lukuun ottamatta. Määrä on pysynyt kymmenen vuoden tarkastelujaksolla viimeiset kuusi vuotta lähes muuttumattomana. (Sotkanet 2019.)

3.4. Merkityksellinen elämä

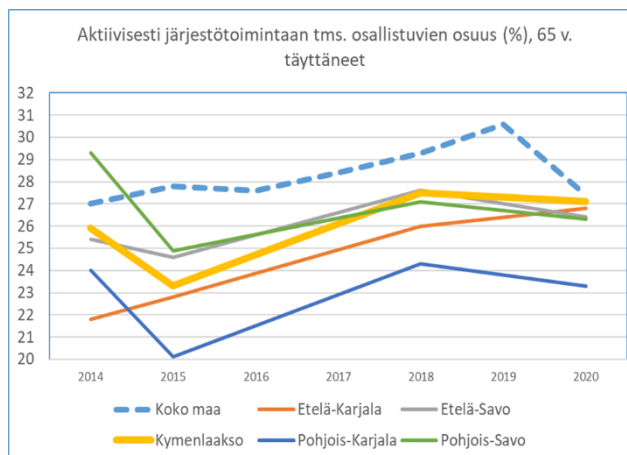
Yksinäisyys ja yksinasuminen heikentävät kaikenikäisten hyvinvointia. Kymenlaaksossa aikuisväestön yksinäisyyden kokemus on keskimääräistä pienempi vertailumaakuntiin ja Suomen keskiarvoon verrattuna. Kuitenkin pienten lasten vanhemmista vajaa 10 % kertoo tuntevansa itsensä yksinäiseksi. Matalasti koulutettujen yksinäisyyden kokemus on korkeampi kuin korkeasti koulutetuilla. Yläkouluikäisistä kymmenen nuorta sadasta kokee itsensä yksinäiseksi ja, ettei heillä ole yhtään läheistä ystävää. Kymenlaaksossa ikääntyvä väestö kokee yksinäisyyden tunnetta enemmän kuin saman ikäinen väestö maassa keskimäärin. Yli 75-vuotiaissa on paljon yksinasuvia koko maakunnan alueella. (FinSote 2019, Sotkanet 2019.)

Onnelliseksi itsensä tuntevien osuus on Kymenlaaksossa ollut kasvussa 20–64-vuotiaiden ikäryhmässä etenkin ennen koronapandemian alkua verrattuna vertailumaakuntiin ja maan keskiarvoon. Ikääntyneiden onnellisuuden kokemus on kääntynyt laskuun vuoden 2018 jälkeen ollen matalammalla kuin maassa keskimäärin.

Toimentulotukea pitkäaikaisesti saaneita 25–64-vuotiaita vastaavanikäisestä väestöstä on Kymenlaaksossa enemmän kuin muissa vertailumaakunnissa tai koko maassa keskimäärin. Kymenlaaksossa luku on 3,1 % (koko maa 2,9 %). Suhteessa asukaslukuun Kymenlaaksossa maksetaan täydentävää toimeentulotukea 60 % enemmän maan keskitasoon verrattuna. Vuonna 2019 työmarkkinatuen kuntaosuuksia maksettiin Kymenlaaksossa 4 % vähemmän kuin vuonna 2018. Tähän suuntaukseen vaikuttaa työttömyyden lasku alueella valtakunnallisen suuntauksen

mukaisesti. Kuitenkin yli 1000 päivää työmarkkinatukea saaneiden osuus on kasvanut samalla aikajaksolla. Yleisen työmarkkinatilanteen kohennuttua lyhyen aikaa työttöminä olleet työllistyivät hyvin, mutta kroonisesti vailla työtä olleiden työttömyys on edelleen pitkittynyt. (Sotkanet 2019, Kelasto 2020.)

Aktiivisesti järjestötoimintaan osallistuvia on Kymenlaaksossa vähemmän kuin Suomessa keskimäärin ja lukumäärä on pysynyt alueella samansuuntaisena aiempiin vuosiin verrattuna. Kulttuurisen hyvinvoinnin tuottamisessa Kymenlaakson kunnissa on suurta eroavaisuutta ja erityisesti Kouvola sijoittuu tässä vertailussa valtakunnallisesti hyvin. (FinSote 2019, Sotkanet 2019, 2020.)

”

...nostaisin esille ainakin hyötyliikunnan ja muun liikunnan oman hyvinvoinnin edistämisessä sekä myös sen, että katsoo mitä suustaan pistää alas. Lähestulkoot jokainen voi näihin vaikuttaa itse, esim. kävelylenkille lähteminen ei edellytä mitään harrastemaksuja ja hienoja tai kalliita välineitä.

”

Oikea ravinto, lepo ja liikunta sopivassa suhteessa.

”

Yksinäisyys on myös iso riski terveydelle ja elämänlaadulle.

”

Pätkätyöt, työttömyys, huoli toimeentulosta. Ei jaksa huolehtia omasta hyvinvoinnista.

Online-yhteisö Prototyyppien kommentteja miten itse voi edistää omaa terveyttään ja hyvinvointiaan sekä millaisia haasteita koetaan hyvinvoinnin ja terveyden ylläpitämisessä.

Alueelliset tavoitteet ovat muodostuneet tutkitusta tiedosta ja osallistavasta prosessista saatujen aineistojen yhdistämisen myötä.

4 | Kymenlaakson hyvinvoinnin strategiset painopisteet ja tavoitteet

Kymenlaakson hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen strategiset painopisteet ja linjaukset on laadittu yhteistyön tuloksena monialaisessa työryhmätyöskentelyssä. Alueelliset tavoitteet ovat muodostuneet tutkitusta tiedosta ja osallistavasta prosessista saatujen aineistojen yhdistämisen myötä. Hyvinvointikertomustyöskentelyssä syntyneet hyten painopisteet ja tavoitteet ovat:

Kymenlaakson asukkailla on mahdollisuus:

- 1) elää päihteetöntä elämää ja saada tukea siihen
- 2) terveellisiin elintapoihin ja hyvään mielenterveyteen
- 3) elää turvallista arkea terveellisessä ympäristössä
- 4) merkitykselliseen elämään

Mahdollisuus elää päihteetöntä elämää ja saada tukea siihen

Kaikissa palveluissa tulee panostaa systemaattiseen päihteidenkäytön puheeksiottoon ja mini-intervention kaikkien ikäryhmien osalta. Päihde- sekä mielenterveysongelmiin liittyy yhteisiä riskitekijöitä ja suojaavia tekijöitä. Yhteisiin riskitekijöihin vaikuttamalla voidaan edistää mielenterveyttä ja ehkäistä päihteiden ongelmakäyttöä. Kunnan tasolla on tärkeää panostaa ehkäisevään mielenterveys- ja päihdetyöhön kaikissa ikäryhmissä. Kymenlaaksosta puuttuu alueellinen mielenterveys- ja päihdestrategia, joka kokoaisi yhteen eri toimijat ehkäisevästä korjaavaan työhön kaikki ikäryhmät huomioiden. Yhteiselle strategialle on tarvetta ja tämä tulee kytkeä myös osaksi alueellista hyvinvointisuunnitelmaa ja sen tavoitteita. Strategiassa on tärkeää huomioida myös yhteisöllisyyden ja osallisuuden lisääminen sekä ylisukupolvisesti siirtyvien ongelmien tunnistaminen ja tavoitteet niiden vähentämiseen.

Mahdollisuus terveellisiin elintapoihin ja hyvään mielenterveyteen

Elintavat periytyvät ja jatkuvat usein sukupolvelta toiselle ja vaikuttavat osaltaan positiivisten ja negatiivisten terveystottumusten kasautumiseen sekä eroihin väestöryhmien välillä. Varhainen tuki ja tuen tarpeen tunnistaminen tulee tapahtua jo peruspalveluissa. Hyvinvointikertomuksen tulosten perusteella korostuu sairauksien ehkäisemisen roolin ja vaikuttavuuden alueellinen vahvistaminen esimerkiksi elintapaneuvonnan palveluprosessin kehittämisen myötä. Kehittämisessä painottuu kuntien peruspalveluiden rooli, kuten omatoimisen liikunnan mahdollisuuksien tarjoaminen alueen kunnissa. Alueellisen kaatumisseulamallin laatiminen, jolla tähdätään kaatumisvaarana arviointiin ja ehkäisyyn, on ajankohtainen huomioiden muun muassa ikääntyvän väestön määrän kasvu. Tavoitteeksi tulisi lisäksi asettaa, että kaikenikäisten liikkumisaktiivisuutta lisätään poikkihallinnollisesti eri toimijoiden kanssa. Käytännön esimerkkejä liikunnan toteutukseen eri toimialoilla kootaan ja päivitetään esimerkiksi Kymenlaakson terveystoimintastrategiaan, joka on liitetty osaksi hyvinvointikertomustyötä.

THL:n raportin 2019 mukaan Kymenlaaksossa mielenterveyspalvelut sekä lapsiperheille suunnattu apu ovat osin hajanaisia ja nämä yhdistettynä asiakkaiden kokonaisvaltaisen kohtaamisen haasteisiin lisäävät eriarvoisuuden kehittymistä. Tämä nostaa samalla kehittämistarpeen alueellisten yhtenäisten palveluketjujen päivittämiseen sekä mielenterveys- ja päihdestrategian laatimiseen.

Mahdollisuus elää turvallista arkea terveellisessä ympäristössä

Alueellinen hyvinvointikertomus nostaa syrjäytymisen

ja lähisuhdeväkivallan ehkäisyn keskeisiksi tavoitteiksi turvallisen arjen painopisteen toteutumiseksi. Väkivalta lähisuhteissa koskettaa kaikkia väestöryhmiä, lapsiperheistä ikäihmisiin. Tilastotieto ja asiantuntijoiden huomiot sekä lähisuhdeväkivallan vaikea tunnistettavuus ja puheeksiottoon rohkaiseminen edellyttävät alueellisen toimintamallin luomista lähisuhdeväkivallan ehkäisemiseen.

Kymenlaaksossa osallisuus- ja elinympäristöjä kehitetään kaikkien ikäryhmien tarpeita huomioiden. Kehittämisessä tulee jatkossa huomioida entistä paremmin ympäristön ja luonnon läheisyyden tarjoamat mahdollisuudet hyvinvoinnin lähteenä. Osallisuuden tapojen ja muotojen tulee olla muistiystävällisiä sekä kulttuurisensitiivisiä. Elinympäristön tulee varmistaa turvallisen liikkumisen, harrastamisen sekä omasta toimintakyvystä huolehtimisen. Palvelujen saatavuus ja saavutettavuus tulee olla paikasta ja ajasta riippumattomaa. Digiosallisuuden mahdollistamiseksi panostetaan digitaalitojen ja -tuen vahvistamiseen.

Mahdollisuus merkitykselliseen elämään

Osallisuuden merkitys osana hyvinvointia on tunnistettu Kymenlaakson kunnissa. Alueen kunnat ovat alkaneet suunnitella sekä toteuttaa osallisuutta edistäviä toimintamalleja ja toimenpiteitä. Eri kuntien alueilla on suunnitteilla esimerkiksi osallisuutta ja hyvinvointia mittaavien kuntalaiskyselyiden laatiminen yhteistyössä eri toimijoiden kanssa. Matalan kynnyksen kohtaamispaikoissa tarjotaan monipuolisia osallistumisen mahdollisuuksia.

Merkitykselliseen elämään kuuluu myös mahdollisuus työhön. Työttömyyslukujen valossa Kymenlaaksossa on panostettava työllisyyden edistämiseen sekä työkyvyn ylläpitoon. Kunnilla on merkittävä rooli työ-

lisyy- ja yrityspalvelujen kehittämisessä. Kunnissa on myös osaamista sekä mahdollisuuksia työnhakijoiden palveluprosessien yhteensovittamiseen. Kaikissa työllistymisen tuen vaiheissa on huomioitava lisäksi työtä etsivän osallisuuden tukeminen.

Ikäihmisten kotona asumista tuetaan kotiin vietävillä palveluilla sekä digitaalisia mahdollisuuksia hyödyntämällä. Asiakas- ja palveluohjaus, ensikontaktina Ikäopastin, tukee ikäihmisten hyvinvointia ja itsenäistä arjessa selviytymistä omassa kodissa. Neuvonnan, ohjauksen ja palvelutarpeen arvioinnin avulla varmistetaan tarvittavien palveluiden oikea-aikainen saatavuus. Hyvinvointiasemat ovat ikäihmisten avoimia kohtaamispaikkoja, joissa on mahdollisuus sosiaalisten suhteiden lisäksi saada ammattilaisen ohjausta ja neuvontaa. Osana kotiin annettavia palveluita toimii gerontologinen sosiaalityö ja sosiaaliohjaus, joka tukee ikäihmisiä sosiaalisissa ongelmissa ja erilaisissa vaikeissa elämäntilanteissa. Tavoitteena on yksilöiden ja perheiden hyvinvoinnin ja osallisuuden edistäminen vahvistamalla elämänhallintaa ja toimintakykyä.

Järjestötoimijoiden systemaattinen koonti osaksi palvelualustaa ja asiakkaan palvelupolkuja on yksi tulevaisuuden sote-keskuksen kehittämishankkeista. Järjestö- ja vapaaehtoistoiminnalla on merkittävä rooli myös kotona asumisen tukemisessa sekä virkistykseen ja yhteisöllisyyden tuojana. Lisäksi kulttuurihyvinvointisuunnitelman avulla pyritään lisäämään kulttuurin hyvinvointia ja terveyttä edistävien toimien liittämistä osaksi alueellista hyte-työtä. Järjestöjen hyte-toiminnot Kymenlaaksossa- sekä Kymenlaakson kulttuurihyvinvointisuunnitelma -asiakirjat ovat liitetty osaksi Kymenlaakson alueellista hyvinvointikertomusta.

Hyvinvointia heikentävien
tekijöiden hallintaan tarvitaan
yhteistä tahtotilaa sekä
alueellisia toimenpiteitä.

5 | Yhteenveto

Kymenlaaksolaisten hyvinvointia heikentäviä tekijöitä on tunnistettu. Alueellisesti on havaittavissa niin positiivisten kuin negatiivistenkin terveys- ja hyvinvointivaikutusten kasautumista. Näistä esimerkiksi korkea sairastavuus ja työ- ja toimintakyvyn vajeet tulisi saada laskuun. Tähän tarvitaan yhteistä yhteiskunnallista ja poliittista tahtotilaa sekä alueellisia ja paikallisia monialaisia poikkihallinnollisia toimenpiteitä ja tietoista resurssien kohdentamista ennaltaehkäisevään työhön. Alueellinen hyvinvointikertomus ja -suunnitelma kytkeytyy oleellisesti maakunnan muihin ohjausdokumentteihin, kuten palvelustrategiaan ja -sopimuksiin.

Kevään 2020 koronavirusepidemian aiheuttama poikkeustilanne nosti esiin myös hyvinvointi- ja terveyseroja Kymenlaaksossa. Laajan tutkimustiedon perusteella tiedetään, että esimerkiksi keskeisimpiin kansantauteihimme on yhtenäisiä riski- ja suojatekijöitä. Näihin liittyvät valinnat ovat hyvinvoinnin perusta, fyysisen ja psyykkisen terveyden lisäksi. Eri elämäntilanteissa ja ympäristöissä ihmisillä on kuitenkin erilaiset mahdollisuudet tehdä hyvinvointiin ja terveyteen vai-

kuttavia valintoja. Poikkeustilanteet ovat tuoneet paljon epävarmuutta, joka on nostanut esille myös yksinäisyyttä, mielenterveys- ja päihdeongelmia kaikissa ikäluokissa sekä toimintakyvyn laskua erityisesti ikäihmisillä. Terveyspalveluissa suunniteltujen toimenpiteiden siirtäminen sekä sairauksien toteamisen ja seurannan viivästyminen voivat johtaa ongelmien monimutkaistumiseen ja tämä puolestaan palvelujärjestelmän kuormittumiseen tulevaisuudessa. Toisaalta poikkeustilanteet

toivat esille myös positiivisia muutoksia, joista voidaan erityisesti nostaa esille poikkihallinnollisen yhteistyön lisääntyminen kuntien, sote-toimijoiden, järjestöjen ja muiden tahojen välillä. Ikääntyvien ja lapsiperheiden tueksi syntyi uudenlaisia tuen antamisen muotoja, kuten ”mitä kuuluu”-soittoringit ikääntyneille sekä lahjakorttikeräykset apua tarvitseville lapsiperheille. Digitaalisten palveluiden ja yhteyksien lisääminen loi myös uudenlaisia yhteydenpito- ja etäpalvelumahdollisuuksia.

Alueelliset tavoitteet kumpuavat hallitusohjelmasta

Hallitusohjelmassa painotetaan hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen näkökulmaa. Hallitusohjelman tavoitteiksi on kirjattu hyvinvoinnin edistäminen ja eriarvoisuuden vähentäminen. Näiden tavoitteiden saavuttamiseksi tulisi edistää hyvinvointitaloutta investoimalla toimiin, joilla tuetaan hyvinvointia ja terveyttä sekä vähennetään eri palvelujen tarvetta. Keinoksi on kirjattu myös kansansairauksien ehkäisyn ja hoidon vaikuttavuuden parantaminen sekä matalan kynnyksen elintapaohjauksen ja ennaltaehkäisevien toimien lisääminen. Hallitusohjelmaan on kirjattu myös tavoitteet riippuvuuksien vähentämiseen ja päihde- ja mielenterveysstrategian laatimiseen. (Hallitusohjelma 2019.)

Hallitus on asettanut tavoitteeksi sosiaali- ja terveyspalveluiden saatavuuden parantumisen sekä sote-rakenteen uudistamisen. Tätä tavoitetta tukemaan hallitus myöntää maakunnille valtionavustusta tulevaisuuden sosiaali- ja terveyskeskus -ohjelman ja sote-rakennemuutoksen toteuttamiseen. Tulevaisuuden sote-keskushankkeen kantavana teemana on toiminnan painopisteen siirtyminen raskaista palveluista ennaltaehkäiseviin toimenpiteisiin. Rakennemuutoshankkeel-

la edistetään palveluiden uudistumista. Kymenlaaksossa tulevaisuuden sote-keskus ja sote-rakennemuutoshankkeiden kehittämistyöllä edistetään osaltaan alueellisen hyvinvointikertomuksen tavoitteiden ja toimenpiteiden toteuttamista (Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistus 2020).

Hyvinvointikertomus ja -suunnitelma on yhteinen työkalu

Alueellisen hyvinvointikertomuksen ja -suunnitelman tavoitteena on osaltaan edistää asukkaiden yhdenvertaisuutta, koota eri toimijoiden resursseja yhteisten tavoitteiden suuntaiseksi sekä tuottaa yhtenäisen tilannekuvan kaikille toimijoille. Valmistelutyön tavoitteena on lisäksi luoda malli sellaiselle hyvinvointikertomukselle ja -suunnitelmalle, joka vahvistaa hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen johtamista. Alueellinen hyvinvointikertomus toimii strategisen johtamisen yhtenä konkreettisena työkaluna. Alueellisen hyvinvointikertomuksen toimenpiteiden raportoinnista on sovittu, että sitä toteutetaan vuosittain osana kuntien ja kuntayhtymän talous- ja toimintasuunnittelua.

”

Olisin ja olen valmis syömään terveellisemmin ja säännöllisemmin, liikkumaan päivittäin sekä hyötyliikuntana että tavoitehakuisesti, varaamaan itselleni aikaa vain olla, aikaa puolisololleni ja lapsilleni, pitämään yhteyttä ystäviini ja tuttuihini sekä nukkumaan säännöllisesti.

”

...ennaltaehkäiseviä, mutta kyllähän myös kaipaisi sinne sote-palveluiden ytimeen vähän matalampaa kynnystä päästä ammattilaisen juttusille. Ketään ei hyödytä, että ongelmat pääsevät kasautumaan odottelun takia.

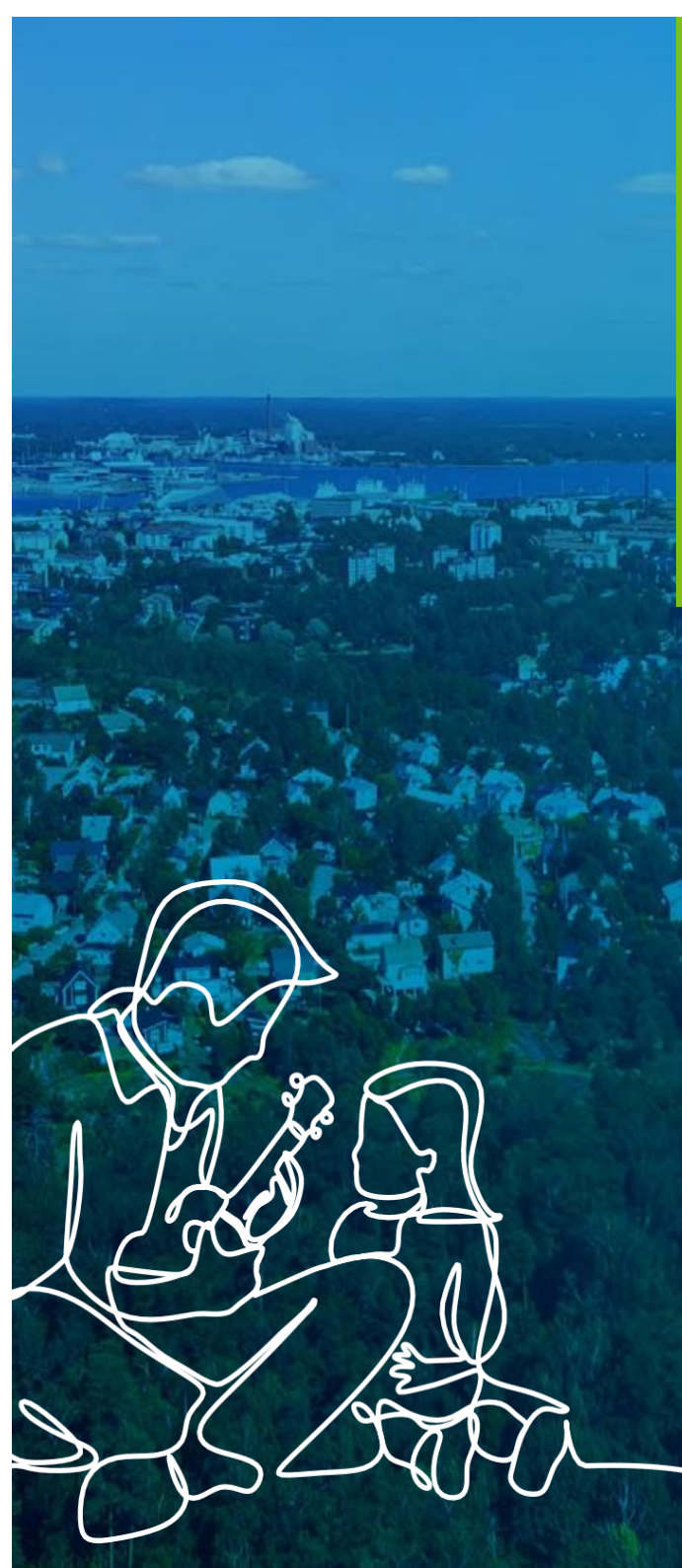
”

Toivoisin enemmän avointa tiedottamista vaikka ilmaisjakelulehdissä yhdistyksiltä ja seuroilta tai avoin palvelupiste, jossa toimijat voisivat esitellä mahdollisuuksia esim. liikuntaryhmiin ja luentoihin...

Online-yhteisö Prototyyppien kommentteja siitä, mitä pieniä elämäntapamuutoksia he olisivat valmiita tekemään ja millaiseen tukeen tai toimiin olisi tarvetta.

OSA II
HYVINVOINTISUUNNITELMA
VUOTEEN 2025

I | Toimenpiteet

Kymenlaakson alueellinen hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen suunnitelma on tehty vuosille 2020–2025. Alueellisen hyvinvointikertomuksen neljälle painopisteelle, alatavoitteiden etenemisen seurantaan sekä määriteltyjen keinojen saavuttamiseksi on valittu keskeisimmät indikaattorit ja mittarit.

Väestön terveysseurantatietoihin sekä asiantuntijatietoon perustuvat yhteiset painopisteet ja niiden toteutumista tukevat tavoitteet on suunniteltu toteutettaviksi alueellisella tasolla, Kymenlaakson hyvinvointialueella sekä alueen kunnissa ja järjestöissä. Jatkossa myös yhteistyö ammattikorkeakoulun sosiaali- ja terveystalvelujen koulutusohjelman kanssa tulee korostumaan.

Malli tukee myös hallitusohjelman täytäntöönpanoa. Taustalla on lisäksi lakisäätiset velvoitteet yhteistyöhön väestön terveyserojen kaventamiseksi. Alueellista hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen suunnitelmaa täydentävät erillissuunnitelmat. Suunnitelmaa toteutetaan ja arvioidaan vuosittain osana taloussuunnittelua.

Tavoitteiden toteutuksen, seurannan ja arvioinnin varmistamiseksi hyvinvointisuunnitelma täydentyy vuosittain kuntien, kuntayhtymän ja järjestöjen strategioiden mukaisilla painotuksilla ja toimenpiteillä. Alueellisen hyvinvointikertomuksen suunnitelmaosassa on huomioitu eri toimijoiden yhteistyö tavoite- ja toimenpidetaulukkoon kirjattuna. Tähän osioon on hyvä tutustua kokonaisuutena, johon on kirjattuna asiantuntijoiden ehdotuksia vastuutahoiksi sekä yhdyspintatyön yhteistyörakenteiden käynnistämiseksi ja toimeenpanolle.

Muutokset väestön terveyden ja hyvinvoinnin tilassa eivät ole nopeita. Johtopäätösten tekemisessä pitkän aikavälin trendit ovat tärkeitä. Lisäksi on tarkasteltava, mitkä indikaattorit ovat keskeisiä myös kuntatasoisesti, jotta maakunta voi tukea kuntia hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tehtävässä. Tärkeää on myös huomioida, että hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyössä muutokset väestön käyttäytymisessä heijastuvat viiveellä hyvinvointi- ja terveysindikaattoreihin. (STM 2019:33)

Yhdessä hyvinvointitavoitteiden toimeenpanoon

Kymenlaakson alueellisen hyvinvointikertomuksen sekä -suunnitelman painopisteet ja tavoitteet on käsitelty Kymenlaakson alueellisessa hyte- ja osallisuus ohjausryhmässä sekä kuntien seurantatyöryhmässä. Kymsoten yhtymävaltuustossa on hyväksynyt alueellisen hyvinvointikertomuksen 27.11.2020. Kymenlaakson hyvinvointialueen hyte-lautakunta on hyväksynyt asiakirjan päivittämisen 2.2.2023 ja hyvinvointialueen aluevaltuusto 25.4.2023.

Painopisteiden toimeenpanon kohdalla on pohdittava mihin käytettävissä olevat resurssit kohdennetaan. Kuntien toiminnassa on keskeistä tavoitteiden, toimenpiteiden ja arviointikäytäntöjen kytkeminen oman hyvinvointikertomustyön kautta osaksi kaikkien toimialojen talous- ja toimintasuunnitteluprosessia. Lisäksi jatkovalmistelussa kaikkien toimijoiden on määriteltävä, mikä on yhdessä tavoiteltava taso kunkin hyte-tavoitteen mukaisen toimenpiteen sekä arviointikäytänteiden suhteen.

Jokainen toimija voi päivittäisessä työssään vaikuttaa muutostavoitteiden toimeenpanoon. Prosessin aikana yhdessä muodostetut hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen painopisteet ovat sellaisia, että kukin toimija voi toteuttaa niitä omassa toiminnassaan, mutta vaikuttavuuden aikaansaamiseksi tarvitaan kaikkien toimijoiden yhteistyötä. Tarvitaan yhteistyöstä sopimista, vastuuttamista, kehittämistyötä ja resursseja. Toiminnan kehittämisessä tulee huomioida sekä strategisella että päivittäisjohtamisen tasolla toiminnan, talouden ja henkilöstön tavoitteellinen johtaminen.

Tähän mennessä Kymenlaakson hyvinvointikertomuksen ja -suunnitelman laadintaprosessiin on osallistunut satoja henkilöitä. Yhteinen työ jatkuu alueellisten hyte-yhteistyöverkostojen järjestäytymisellä ja toiminnan suuntaamisella yhteisten hyvinvointitavoitteiden saavuttamiseksi. Toimeenpanovaiheeseen tarvitaan kaikki tekijät ja toimijat avoimeen sekä tasavertaiseen verkostoyhteistyöhön. Saavutamme hyvinvoinnin tavoitteet yhdessä tehden ja osallistuen. Jokaisella toimijalla on oma roolinsa, mutta kaikilla sama yhteinen maali, hyvinvoiva Kymenlaakso.

Voidaan hyvin yhdessä.

Yhteinen työ jatkuu hyvinvointitavoitteiden saavuttamiseksi. Toimeenpanovaiheeseen tarvitaan kaikki tekijät ja toimijat avoimeen sekä tasavertaiseen verkostoyhteistyöhön.

Saavutamme hyvinvoinnin tavoitteet yhdessä tehden ja osallistuen. Jokaisella toimijalla on oma roolinsa, mutta kaikilla sama yhteinen maali, hyvinvoiva Kymenlaakso.

2 | Toimenpidetaulukko

Tavoitteita ja toimenpiteitä täsmennetään vuosittain raportoinnin yhteydessä.

Maakunnallisessa lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmassa 2020-2024 sekä Alueellisessa ikääntyneen väestön hyvinvointisuunnitelmassa 2021-2025 on samansuuntaiset painopisteet sekä pitkän aikavälin tavoitteet kuin alueellisessa hyvinvointisuunnitelmassa. Vuosittaisia välitavoitteita ja painopisteitä on määritelty tarkemmin ikäryhmien kohdennetuissa hyvinvointisuunnitelmissa:

- **Ikääntyneen väestön hyvinvointisuunnitelma 2021-2025**
<https://www.kymsote.fi/alueellinen-hyvinvointikertomus>
- **Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2020-2024**
<https://www.kymenlaaksonperhekeskus.fi/hyvinvointisuunnitelma>

PAINOPISTE 1.

Kymenlaakson asukkailla on mahdollisuus elää päihteetöntä elämää ja saada tukea siihen

TAVOITE 1: Alkoholin kulutuksen ja käyttöön liittyvien haittojen vähentäminen

TAVOITE 2: Nikotiiniton Kymenlaakso 2030

TAVOITE 3: Muiden päihteiden käytön ja käyttöön liittyvien haittojen vähentäminen

TAVOITE 4: Pelihaittojen vähentäminen

Välitavoitteet Missä on onnistuttava?	Hyvät käytännöt ja toimenpiteet Interventio? Miten välitavoitteet saavutetaan?	Seurantamittarit ja seurantatapa Miten onnistumista mitataan?	Jatkovalmistelu ja vastuutaho/yhdyspinta Sote-palveluiden, kuntien, järjestöjen vastuut. Yhdyspinnat, jotka vaativat yhteistyörakenteita.
Lapset ja nuoret			
Tuen oikea-aikainen ja yhdenvertainen saatavuus	• Lapset ja nuoret saavat ikätason mukaista päihdekasvatusta monitoimijaisella yhteistyöllä mm. ennaltaehkäisevä päihdevalistus ja kokemusasiantuntijat kouluissa ja tapahtumissa, tukioppilastoiminta. • Alaikäisten päihteidenkäyttöön puututaan varhaisessa vaiheessa mm. Nuorten päihdekeskustelut (yhteistyössä koulu, poliisi, lastensuojelu, erityisnuorisotyö) ja urheiluseurojen yhteinen päihteisiin puuttumisen malli. • Tietoa palveluista ja tuen muodoista jaetaan kaikkia kanavia käyttäen.	Toimenpiteitä ja niiden vaikuttavuutta seurataan vuosittain Kymenlaakson maakunnallisen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman raportoinnin yhteydessä. www.kymenlaaksonperhekeskus.fi/hyvinvointisuunnitelma	Perhekeskusverkoston palvelut koostuvat Kymen HVA:n, kuntien, järjestöjen ja seurakuntien, sekä muiden viranomaisten monialaisesta lasten, nuorten ja perheiden parissa tehtävistä hyvinvointia ja terveyttä edistävästä toimista.

Lapsi, nuori ja perhelähtöinen moniammatillinen työote yli sektorirajojen	• Verkostomainen työote osana oman työn tekemistä. • Perhekeskusten ketterä alueverkostotyö peruspalvelujen kanssa. • Monialainen arviointi, tuki, hoito ja dokumentointi.		
Lapsilla ja nuorilla on tiloja, joissa heitä kohdataan yksilöinä ja yhteisön jäsenenä	• Tuen ja toiminnan jalkautuminen arkiympäristöihin mm. koulunuorisotyö, Ohjaamot, monitoimitilat ja lähiliikuntapaikat. • Perheen yhteisen toiminnan vahvistaminen; perhekeskusalueiden kohtaamispaikkatoiminta. • Digitapaamiset, yhteisöt.		
Työikäiset			
Haitallisen päihteidenkäytön vähentäminen: mm. vastuullinen anniskelu ja myynti	Alueellinen mielenterveys- ja päihdestrategiatyö (sis. EPT-mallin ja Pakka-toiminnan). Eri toimijoiden päihdeohjelmat ja toimintamallit. Saumattomat palveluketjut eri toimijoiden välillä.	I. vaiheessa alueen toimijoiden koonti yhteen ja yhteinen keskustelu. EPT-rakenteiden vahvistaminen. Koulutukset. Alueellisen strategian laatiminen. Pakka-toiminnan kattavuus. Eri yhteistyökumppaneiden toimintasuunnitelmat.	Yhteistyössä Kymen HVA, kunnat, järjestöt, AVI, poliisi ja alueen elinkeinotoimijat
Päihteidenkäytön (alkoholi, huumeet, nikotiinituotteet) ja rahapelaamisen puheeksiotto eri toimijoiden palveluissa	Puheeksiottomallien päivitys ja varhaisen puuttumisen toimintamalli. Digitalisaation hyödyntäminen: mm. herätteet vastaanotoille ja asiakasohjaukseen. Yhteisapelillä-hanke (pelihaittojen ehkäisy). Vertais(ryhmä)toiminta.	Päivitetyt puheeksiottomallit (päihteet, rahapelaaminen, mieliala) eri toimijoiden palveluissa. Audit-testien sekä mini-intervention toteutuminen.	Yhteistyössä Kymen HVA, kunnat ja järjestöt
Tupakkatuotteiden käytön väheneminen	Nikotiinittomuusohjelmat eri toimijoiden palveluissa. Nikotiinivieroitus yksilö- ja ryhmätuki. Työpaikkojen savuttomuus. Omaolo-hyvinvointitarkastus ja -ohjelmat.	Nikotiinittomuusohjelmat/-mallit. Ryhmien määrä, vieroittautuneiden määrä. Savuttomuusohjelmat.	Yhteistyössä Kymen HVA, kunnat ja järjestöt
Työkyvyn ennaltaehkäisevän tuen lisääminen	Verkostoituminen maakunnan terveys- ja työkyynäkökulmasta. Digitaalisen terveyssovelluksen yhteiskehittäminen.	Terveyssovellusten käyttöönotto ja mittarit.	Yhteistyössä Kymen HVA ja alueen työterveyshuollon palveluntuottajat

Ikääntyneet

Päihteet ja rahapelaaminen otetaan puheeksi kaikissa palveluissa	Yhteistyön alueellinen toimintamalli. Huomio heihin, joita ei palveluissa tavoiteta. Kymen HVA:n sisäinen puheeksioton ja puuttumisen toimintamalli.	Toiminnan yhtenäistäminen Kymenlaakson alueella. Valmis toimintamalli.	Yhteistyörakenteen vahvistaminen: yhteistyössä Kymen HVA, kunnat, järjestöt: eläkeläisjärjestöt, vanhusneuvostot. Matalan kynnyksen yhteistyö.
Osallistaminen, aktivoiminen ja tiedon lisääminen	Puheeksioton, motivoivan haastattelun koulutukset kaikille ammattiryhmille. Matalan kynnyksen kohtaamispaikat. Viestintä, asiantuntijaluennot. Tuodaan materiaalia helposti saataville paikkoihin joissa ikäihmiset liikkuvat (esim. kirjastot, terveysasemat, kaupat, kahvilat). Otetaan käyttöön ikäihmisille suunnattuja sähköisiä palveluita päihteiden käytön arviointiin (omaiselle/itselle). Jalkautetaan hyviä käytänteitä yhteistyössä kuntien ja järjestöjen kanssa. Jatkuvassa palvelutarpeen arvioinnissa kiinnitetään huomiota päihteiden käyttöön.	Koulutusten, luentojen määrät. Toiminnan toteutumisen seuranta. Varmistetaan tiedon saatavuus sekä kuntalaisille että työntekijöille. Sähköisten palveluiden käyttöasteen seuranta. Yhteistyön toimintamallit. RAI-moduulin avulla voidaan jatkossa raportoida palvelujen piirissä olevien asiakkaiden päihteiden käyttöä.	Yhteistyössä Kymen HVA, kunnat ja järjestöt Yhteistyössä Kymen HVA, kunnat, järjestöt ja seurakunnat Yhteistyössä Kymen HVA, kunnat ja järjestöt Yhteistyössä Kymen HVA, kunnat ja järjestöt Yhteistyössä Kymen HVA, kunnat ja järjestöt Kymen HVA

Kaikki ikäryhmät

Systemaattiset koulutukset	Puheeksiotto, motivoiva haastattelu, huoli puheeksi. Rakennetaan nettipohjainen koulutusohjelma.	Toteutuneet koulutukset.	Yhteistyössä Kymen HVA, kunnat ja järjestöt
Osallistaminen, aktivoiminen ja tiedon lisääminen	Kampanjat, viestintä, järjestöjen vertaisryhmät.	Toteutuneet: kyllä/ei.	Yhteistyössä Kymen HVA, kunnat ja järjestöt
Omaolo-palvelu	Hyvinvointitarkastukset ja -valmennukset.	Toteutuneet tarkastukset ja -valmennukset	Yhteistyössä Kymen HVA, kunnat, järjestöt

PAINOPISTE 2.

Kymenlaakson asukkailla on mahdollisuus terveellisiin elintapoihin ja hyvään mielenterveyteen

TAVOITE 1: Terveellisten ravinto- ja liikuntatottumusten edistäminen

TAVOITE 2: Painonhallinta ja 2-tyyppin diabeteksen vähentäminen

TAVOITE 3: Muistiterveyden edistäminen

TAVOITE 4: Mielen hyvinvoinnin edistäminen

Välitavoitteet Missä on onnistuttava?	Hyvät käytännöt ja toimenpiteet Interventio? Miten välitavoitteet saavutetaan?	Seurantamittarit ja seurantatapa Miten onnistumista mitataan?	Jatkovalmistelu ja vastuutaho/yhdyspinta Sote-palveluiden, kuntien, järjestöjen vastuut. Yhdyspinnat, jotka vaativat yhteistyörakenteita.
Lapset ja nuoret			
Lasten ja nuorten terveyden edistäminen	- Saumaton yhteys arjen toimijoihin (varhaiskasvatus, koulu, perheystyö, harrastukset). - Myönteisten tunnekokemusten lisääminen lapsen ja nuoren arkeen. - Ennaltaehkäisevien terveyspalveluiden neuvonta ja ohjaus: mm. ylipainon ehkäisy ja sen mittarit. - Lapsen terveydellisten haasteiden tunnistaminen ja varhainen tuki mm. mielenterveyden tuki. - Elämäntapaohjaus ja aktivointi mm. Neuvokas perhe -menetelmä, varhaiskasvatuksen llo kasvaa liikkuen, perusopetuksen Liikkuva koulu -toimintamallit, Liikkuva seurakunta -ohjelma. - Hyvinvointioppimissuunnitelman toteuttaminen kouluissa.	Toimenpiteitä ja niiden vaikuttavuutta seurataan vuosittain Kymenlaakson maakunnallisen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman raportoinnin yhteydessä. www.kymenlaaksonperhekeskus.fi/hyvinvointisuunnitelma	Perhekeskusverkoston palvelut koostuvat Kymen HVA:n, kuntien, järjestöjen ja seurakuntien, sekä muiden viranomaisten monialaisesta lasten, nuorten ja perheiden parissa tehtävistä hyvinvointia ja terveyttä edistävistä toimista.
Yhdenvertaiset mahdollisuudet tavata, toimia ja vaikuttaa	- Kohtaamispaikkatoiminnan laajentaminen perhekeskusalueilla. - Toimijoiden yhteisten resurssien ja digitalisaation hyödyntäminen. - Yhteisöllisyyttä tukevaa opiskeluhoitotyötä kehitetään tarjoamalla mahdollisuuksia osallistua ja vahvistamalla dialogisia työtapoja. - Mahdollistetaan nuorisotoiminta, vapaaehtoistyö, järjestöjen jäsenyys, vertaisryhmät, asiakasraadit ja vaikuttajaryhmät. - Tuetaan lapsiperheiden osallisuutta ja arjen toimintaa palveluohjauksen avulla.		

Vanhemmuuden tukeminen	• Joustava palveluohjaus sekä avoin ja monikanavainen tiedottaminen. • Peruspalveluissa vanhemmuuden tuen muotoja ja osaamista lisätään mm. dialoginen työote. • Toteutetaan matalan kynnyksen toimintaa yhdessä verkostotoimijoiden kanssa. • Varhaiskasvatuskeskustelut ja arviointikeskustelut perusopetuksessa. • Psykososiaalisen tuen menetelmien systemaattinen käyttö; Ihmeelliset vuodet, Voimaperheet, Lapset puheeksi. • Sähköiset palvelut mm. sähköinen perhekeskus, Vanhempainpuhelin ja -chat. • Tukihenkilötoimintaa mm. perhekummi, kaveritoiminta & ystäväksi maahanmuuttajaäidille -toiminta.		
Perheiden kokonaisvaltaisen elämäntilanteen parempi huomioituminen eri asiantuntijoiden työkäytänteitä kehittämällä	• Työtä tehdään dialogisessa vuorovaikutuksessa, monitoimijaisena yhteistyönä. • Yhteiset koulutukset ja kehittämistyö eri toimijoiden kanssa. • Jalkautuminen lasten, nuorten ja perheinen arkeen. • Perheen vastuutyöntekijän nimeäminen verkostossa. • Systemisen toimintamallin käyttöönotto. • Yhteinen palveluohjaus.		
Työikäiset			
Terveellisten ravinto- ja liikuntatottumusten edistäminen	Vaikuttavan, matalan kynnyksen elintapaohjauksen yhteistyömallin rakentaminen (ravitseminen, liikunta, päihteet, uni, mielen hyvinvointi).	Valmis alueellinen elintapaneuvonnan prosessimalli.	Yhteistyössä Kymen HVA, kunnat ja järjestöt
Elintavoista aiheutuvien sairauksien ennaltaehkäisy	Elintapaneuvonnan hybridimalli, digitaaliset sovellukset, ryhmät. Omaolo: hyvinvointitarkastukset ja -valmennukset. Ravitsemusviestintä. Alueellisen elintapaohjauksen hoitopolun kehittäminen. Alueellisen prediabetes-mallin kehittäminen.	Paikalliset ja valtakunnalliset tilastot sekä indikaattorit. Toteutuneet käynnit ja ryhmät. Hoitopolun valmistuminen. Mallin käyttöönotto.	Yhteistyössä Kymen HVA, kunnat ja järjestöt
Mielen hyvinvoinnin edistäminen	Mielenterveyden ensiapu -koulutukset. Matalan kynnyksen yhteydenottokanavan rakentaminen työikäisille ("Pyydä apua" -nappi). Kulttuuritoiminta.	Toteutuneet koulutukset. Verkostoituminen. Yhteydenottokanava huolenilmaisuun työikäisille. Huolenilmaisujen määrä.	Yhteistyössä Kymen HVA, kunnat, järjestöt ja kulttuuritoimijat
Muistisairauksien ennaltaehkäisy	Työterveyspalvelujen suuntaaminen ennaltaehkäisevään toimintaan. Muistisairausriskin tunnistaminen ja palveluohjaus. Huomioiminen elintapaneuvonnassa. Olemassa olevien palveluiden markkinointi: muistikahvilat, vertaistoiminta, matalan kynnyksen kohtaamispaikat, liikuntaneuvonta, ryhmätoiminta.	Yhteiset palvelupolut. Palvelupolkujen kuvaus. Toiminnan toteutumisen seuraaminen.	Yhteistyössä Kymen HVA, kunnat, järjestöt, työterveyspalvelut ja TE-palvelut Yhteistyössä Kymen HVA, kunnat, järjestöt ja työterveyspalvelut

Työkyvyn ennaltaehkäisevän tuen lisääminen	Verkostoituminen maakunnan terveys- ja työkyynäkökulmasta. Digitaalisen terveyssovelluksen yhteiskehittäminen.	Terveyssovellusten käyttöönotto ja mittarit.	Yhteistyössä Kymen HVA ja alueen työterveyshuollon palveluntuottajat
Ikääntyneet			
Terveellisiin elintapoihin kannustaminen	Matalan kynnyksen kohtaamispaikat, hyvinvointi- asematoiminta. Viestintä, asiantuntijaluennot.	Yhtenäiset toimintamallit. Elintapaohjauksen seuranta.	Yhteistyössä Kymen HVA, kunnat ja järjestöt
Suosituksen mukainen ravitsemusohjaus	Ravitsemusohjaus. 75-vuotiaille järjestetään hyvinvointia edistäviä ryhmätapaamisia.	Ryhmätapaamisten ja käyntien lukumäärä.	Yhteistyössä Kymen HVA, kunnat ja järjestöt
Toimintakyvyn ylläpitäminen	Kotiin vietävien palveluiden vahvistaminen. Hyvinvointia edistävät ryhmätapaamiset ja -kotikäynnit. Kaatumisseulamalli → ohjaus liikuntaryhmiin. Omatoimisuuden tukeminen.	Palvelupolkujen kuvaus. Yhtenäiset toimintamallit.	Yhteistyössä Kymen HVA, kunnat ja järjestöt
Tuetaan omatoimisuutta ja aktiivisuutta	Liikuntaneuvonta osaksi toimintakyvyn ylläpitämistä. Ryhmä- ja vertaistoiminta.	Yhtenäiset toimintamallit. Toiminnan toteutumisen seuranta.	Yhteistyössä Kymen HVA, kunnat ja järjestöt
Tarjotaan hyvinvointia ja terveyttä edistävää tietoa ja toimintaa	Yhtenäisen toimintamallin luominen terveellisten elintapojen ja muistisairauksien puheeksiottoon ennaltaehkäisevästi.	Palvelupolkujen kuvaus. Yhtenäiset toimintamallit. Toiminnan toteutumisen seuranta.	Yhteistyössä Kymen HVA, kunnat ja järjestöt
Muistisairauksien ennaltaehkäisy	Muistisairausriskin tunnistaminen. Muistikoordinaattorit. Ryhmä- ja vertaistoiminta.	Muistikoordinaattorien ja -poliklinikan kävijämäärät: uudet asiakkaat. Toimintojen määrä.	Yhteistyössä Kymen HVA, kunnat ja järjestöt
Kaikki ikäryhmät			
Kaikenikäisten mielenterveyden edistäminen	Yksinäisyyden vähentäminen ja osallisuuden lisääminen: -Vertais- ja ystäväpalvelutoiminta. -Tietoisuuden lisääminen ja ohjaaminen palveluihin.	Hyvinvointimittarit. Asiakaskyselyt. Toiminnan toteutumisen seuranta.	Yhteistyössä Kymen HVA, kunnat, järjestöt ja kulttuuritoimijat
Syrjäytymisen ehkäisy ja eriarvoisuuden vähentäminen	Yksinäisyyden vähentäminen ja osallisuuden lisääminen. Lähellä.fi- alustan käyttöönotto.	Lähellä.fi -alustan ja yhteistyön kehittäminen.	Yhteistyössä Kymen HVA, kunnat, järjestöt ja kulttuuritoimijat
Liikunnan ja kulttuurin puheeksiottaminen ja aktivoiminen omatoimisuuteen eri toimijoiden palveluissa	Alueellisen kulttuurihyvinvointi-suunnitelman toimenpiteiden huomioiminen. Saumattomat palvelupolut. Tuetaan omaehtoista liikkumista ja harrastamista. Huomio terveytensä kannalta liian vähän liikkuviin. Yhteyshenkilöt nimetty eri palveluiden välillä. Ohjaus kunnan liikuntaneuvontaan.	Palvelupolkujen kuvaus. Liikuntaläheteiden ja ryhmien määrät.	Yhteistyössä Kymen HVA, kunnat, järjestöt ja kulttuuritoimijat

PAINOPISTE 3.

Kymenlaakson asukkailla on mahdollisuus elää turvallista arkea terveellisessä ympäristössä

TAVOITE 1: Tapaturmien ja lähisuhdeväkivallan ehkäisy

TAVOITE 2: Syrjäytymisen ehkäisy

TAVOITE 3: Ympäristöterveyden edistäminen

Välitavoitteet Missä on onnistuttava?	Hyvät käytännöt ja toimenpiteet Interventio? Miten välitavoitteet saavutetaan?	Seurantamittarit ja seurantatapa Miten onnistumista mitataan?	Jatkovalmistelu ja vastuutaho/yhdyspinta Sote-palveluiden, kuntien, järjestöjen vastuut. Yhdyspinnat, jotka vaativat yhteistyö rakenteita.
Lapset ja nuoret			
Lapsen oikeuksien toteutuminen erotilanteessa	• Sovinnolliseen eroon ja yhteistyövanhemmuuteen tukeminen mm. perheoikeudelliset palvelut, eroauttamisen palvelut ja sovittelun malli. • Mahdollistetaan lapsen ja hänestä erossa asuvan vanhemman suhteen säilyminen eron jälkeen mm. kohtaamisaikatoiminnalla. • Lasten ja aikuisten yksilötapaamiset, erovertaisryhmät, ja kulttuuritulkkaus. • Sähköiset palvelut mm. Kaksi kotia -sovellus, Ero-chat.	Toimenpiteitä ja niiden vaikuttavuutta seurataan vuosittain Kymenlaakson maakunnallisen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman raportoinnin yhteydessä. www.kymenlaaksonperhekeskus.fi/hyvinvointisuunnitelma	Perhekeskusverkoston palvelut koostuvat Kymen HVA:n, kuntien, järjestöjen ja seurakuntien, sekä muiden viranomaisten monialaisesta lasten, nuorten ja perheiden parissa tehtävistä hyvinvointia ja terveyttä edistävästä toimista.
Haasteellisessa asemassa olevien erityisryhmien tuen turvaaminen	• Järjestetään oikea-aikaista tukea lasten ja nuorten koulunkäynnin, sekä nuorten aikuisten ja lapsiperheiden arjen sujumista varten. • Erityinen resursoitu ryhmä tekemään interventioita myös koteihin. • Toimintaan osallistumisen mahdollistaminen myös erityistä tukea tarvitseville lapsille ja nuorille mm. Kehitysvammaisten rippikoulut. • Vaikeassa elämäntilanteessa mm. vaativa vauva-aika, lähisuhdeväkivalta, päihde- ja mielenterveysongelmat tai erotilanne elävien perheiden auttaminen yksilö- ja ryhmämuotoisten tuen avulla. • Jälkihuollon kehittäminen. • Nuorten rikoskierteen ehkäisyyn perustuva Ankkuritoiminta.		
Turvallinen elinympäristö	• Suvaitsevaisuus ja sen lisääntyminen mm. positiivisen pedagogiikan toimintatapa sekä varhaiskasvatuksessa että perusopetuksessa. • Varhaiskasvatuksen ja koulujen ajantasaiset turvallisuussuunnitelmat (TAPE). • Terveysneuvonta, turvataitoillat ja liikenneturvallisuuskasvatus. • Lasten ja nuorten kanssa työskentelevät osaavat ottaa väkivallan puheeksi. Välineenä Turva10 työkalu. • Turvakamu-sovelluksesta tiedottaminen ja sen levittäminen. • Fyysisesti terveet tilat, esteetön ympäristö, ja turvalliset piha-alueet.		

Hyvin saavutettavat fyysisesti ja sosiaalisesti esteettömät palvelut ja toiminnot	• Liikkuvat ja joustavat palvelut asiakkaan arkiympäristöissä. • Sähköiset palvelut ovat saavutettavat ja helppokäyttöiset.
---	--

Työikäiset

Perheiden hyvinvoinnin edistäminen	Lapset puheeksi -menetelmäkoulutukset aikuisten palveluissa. Perhekeskustoiminta. Vertaisryhmät.	Koulutusten määrä. LP-keskusteluiden määrä. Ohjattu toiminta. Kohtaamispaikkatoiminta.	Yhteistyössä Kymen HVA, kunnat ja järjestöt
Turvallisuuden lisääminen Asiakas- ja potilasturvallisuus Kaatumisseulatoiminta	Kymenlaakson turvallisuuskulttuurin luominen. Alueellinen turvallisuusohjelma. Koulutus, tietouden lisääminen, yhteistyö, asiakkaiden aktiivinen osallistaminen. Turvalliset, esteettömät kulkureitit. Osallisuutta edistävä elinympäristö. Alueellinen kaatumisseulamalli.	Toteutuneet kampanjat, saadut palautteet. Saadut palautteet. Valmis kaatumisseulamalli.	Yhteistyössä Kymen HVA, kunnat, järjestöt, poliisi Yhteistyössä Kymen HVA, kunnat ja järjestöt Yhteistyössä Kymen HVA, kunnat, järjestöt
Työttömien ja työelämän ulkopuolella olevien aktivointi ja työllisyyden edistäminen	Työllisyystoimijoiden ja terveydenhuollon monialaisen yhteistyön edistäminen. Työllisyysohjelma. Kuntouttava työtoiminta, koulutukset, työvoimapalvelut, palkkatuetty työ, työttömien terveys- ja kuntoutuspalvelut. Kykyviisarin käyttöönotto.	Yhteistyömalli. Aktivointiaste. Kuntouttavan työtoiminnan työtoimintapäivien määrä. Terveystarkastusten määrä. Koulutukseen/työhön edenneet asiakasmäärät. Palvelun vaikuttavuus.	Yhteistyössä Kymen HVA, kunnat, TE-palvelut, KELA, ELY-keskus, järjestöt, Etsivä nuorisotyö ja Ohjaamo

Ikääntyneet

Tapaturmien ehkäisy	Yhtenäisen toimintamallin vahvistaminen tapaturmien ehkäisyyn.	Mittari: Lonkkamurtumat. Kaatumisseulatoiminta. Yhtenäinen valmis toimintamalli: kyllä/ei.	Yhteistyössä Kymen HVA, kunnat ja järjestöt
Mahdollistetaan ikäihmisille toistensa sekä eri toimijoiden kohtaaminen	Matalan kynnyksen kohtaamispaikat, hyvinvointi- asematoiminta. Viestintä, asiantuntijaluennot. Yksinäisyyden vähentäminen. Osallisuus ja merkityksellisuuden kokemus. Digitaalisten palveluiden avulla erilaisten yhteydenpitomahdollisuuksien lisääminen.	Mittari: Itsensä yksinäiseksi kokevien määrä.	Yhteistyössä Kymen HVA, kunnat, järjestöt ja kulttuuritoimijat

Elämänhallinnan ja toimintakyvyn vahvistaminen	Kymenlaakson hyvinvointialueen yhtenäisen toimintamallin luominen syrjäytymisen ja lähisuhdeväkivallan puheeksiottoon. Osallisuuden tukeminen.	Yhtenäiset toimintamallit.	Yhteistyössä Kymen HVA, kunnat, järjestöt ja kulttuuritoimijat
Kaikki ikäryhmät			
Lähisuhdeväkivallan ehkäisy	Maakunnallinen väkivaltafoorumi. Palveluihin ohjaamisen tehostaminen. Lähisuhdeväkivallan ehkäisyn alueellisen toimintamallin laatiminen. Marak-menetelmä.	Valmis toimintamalli lähisuhdeväkivallan tunnistamiseen ja työskentelyyn. Turvakotitoiminta: kävijämäärät.	Yhteistyössä Kymen HVA, kunnat ja järjestöt

PAINOPISTE 4.

Kymenlaakson asukkailla on mahdollisuus merkitykselliseen elämään

TAVOITE 1: Eri-ikäiset asukkaat innostuvat osallistumaan ja vaikuttamaan omaan, yhteisönsä ja ympäristönsä hyvinvointiin

TAVOITE 2: Kymenlaakson alueen eri toimijat mahdollistavat yhdessä asukkaiden kanssa paikallisen toiminnan ja saumattoman yhteisen tekemisen

Välitavoitteet Missä on onnistuttava?	Hyvät käytännöt ja toimenpiteet Interventio? Miten välitavoitteet saavutetaan?	Seurantamittarit ja seurantatapa Miten onnistumista mitataan?	Jatkovalmistelu ja vastuutaho/yhdyspinta Sote-palveluiden, kuntien, järjestöjen vastuut. Yhdyspinnat, jotka vaativat yhteistyörakenteita.
---	--	---	---

Lapset ja nuoret

Lasten ja nuorten arvostaminen	- Kohtaamiseen ja kuulemiseen riittävästi aikaa. - Lapsen/nuoren identiteetin tukeminen ja arvostaminen sekä mielipiteen kuuleminen ja huomioiminen omissa asioissa ja päätöksenteossa. - Lapsen/nuorten ääni ja lapsen edun ensisijaisuus kaikessa toiminnassa ja päätöksenteossa; työkaluna mm. lapsivaikutusten arviointi. - Vahvistetaan lasten, nuorten ja perheiden osallisuutta arjen toimintaan ja sen kehittämiseen.	Toimenpiteitä ja niiden vaikuttavuutta seurataan vuosittain Kymenlaakson maakunnallisen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman raportoinnin yhteydessä. www.kymenlaaksonperhekeskus.fi/hyvinvointisuunnitelma	Perhekeskusverkoston palvelut koostuvat Kymen HVA:n, kuntien, järjestöjen ja seurakuntien, sekä muiden viranomaisten monialaisesta lasten, nuorten ja perheiden parissa tehtävistä hyvinvointia ja terveyttä edistävästä toimista.
--------------------------------	--	---	--

Lähiyhteisöt mukana osallisuuden luomisessa	• Mahdollistetaan sukupolvien välinen kohtaaminen ja edistetään yhteisöllisyyttä ja osallisuuden tunnetta mm. lukumummi- ja vaaritoiminta. • Yhteistyö ja verkostoituminen laajasti alueen toimijoiden kesken mm. perhekeskusalueilla alueverkostojen ja ydintiimien toiminta yhteistyössä kyläyhteisöjen ja aluetoimikuntien kanssa. • Järjestöt ja seurakunnat mukana esim. loma-ajan toiminnassa.
Uusia, yhteisesti suunniteltuja kuulemis- ja palautekäytäntöjä otetaan käyttöön	• Sähköisten vuorovaikutus ja palautekanavien monipuolinen hyödyntäminen mm. kyselytutkimukset, ideariihet, jalkautuminen suoraan kohderyhmän pariin, sekä palautteiden systemaattinen käsittely. • Yhteistyö vaikuttajaryhmien kanssa mm. Lasten ja nuorten parlamentit, lapsivaikutusten arviointi, koulujen vaikuttajaryhmät, nuorisotilatoimikunnat, nuorisovaltuustotoiminta, vanhempainoimikunnat, asukasverkostojäsenet, asiakasraatitoiminta, Järjestöfoorumi.
Palveluiden kehittäminen kuuntelemalla ja perehtymällä asiakkaiden kokemuksiin	• Ammatillaiset jalkautuvat kuulemaan lapsia, nuoria ja perheitä. Yhteinen dialogi osana arkea. • Kokemusasiantuntijoiden näkemyksiä hyödynnetään kehittämistyössä. • Kuunnellaan kaikkia kanavia; some-työprofiili. • Arviointi ja seuranta ovat jatkuvaa. Toimintamalleja ja palveluita kehitetään ja toimintaa muutetaan tarpeen mukaisesti saadun palautteen perusteella.
Monialaiset ja monitoimijaiset joustavasti tuotetut palvelut	• Palvelujen jalkautuminen lapsen, nuoren ja perheen arkiympäristöön, asiakaslähtöiset kohtaamisajat. • Sähköisten palvelujen lisääminen. • Joustavat matalan kynnyksen palvelut ja oppilashuollon monialainen verkostotyö. • Selkeät ja joustavat prosessit, työnkuvat ja konsultaatiokäytänteet. • Vaikeissa elämän tilanteissa olevien lapsiperheiden huomioiminen palveluiden tuottamisessa; mm. maakunnallinen vauvaperheen päihdetyön kehittämisryhmä, eroverkosto sekä väkivaltatyön foorumi kokoontuvat säännöllisesti ja jakavat toimintavastuun.

Työikäiset + kaikki ikäryhmät

Mahdollistetaan asukkaiden verkostoituminen ja vertaistuki	Matalan kynnyksen kohtaamispaikat: päiväkeskukset, monikulttuurisuuskeskukset ym.	Toteutuneet: kyllä/ei. Käytön seuranta.	Yhteistyössä Kymen HVA, kunnat, järjestöt ja seurakunta
Mahdollistetaan palveluiden esteettömyys, yhdenmukaisuus ja osallisuus	Palvelujen saavutettavuus, ehjät palvelukokonaisuudet: lisätään tietämystä hyvinvointipalveluiden yhdyspinoista ja lisätään yhteistyötä palvelujen kehittämisessä.	Yhteistyömallit, -foorumit. Kulttuuripalveluiden saavutettavuus.	Yhteistyössä Kymen HVA, kunnat, järjestöt ja kulttuuritoimijat
Tuetaan eri asiakasryhmien omaehtoista harrastamista	Palveluiden jalkauttaminen: kyläpäivät, erilaiset tapahtumat. Kulttuurilähete, Kaikukortti.	Yksikkökohtaiset kulttuurihyvinvointisuunnitelmat.	

Oman toimijuuden kasvattaminen Tiedotetaan olemassa olevista sähköisistä palveluista ja osallistetaan sekä aktivoidaan niiden käytettävyyden parantamiseen	Tarjotaan vaikuttamisen mahdollisuuksia kaikkien ikäryhmien osalta mm. lisäämällä tiedon saantia itseä koskevista asioista. Tiedottaminen. Digituki ja -neuvonta. Asiakaslähtöiset ja monikulttuurisuuden huomioivat toimintamallit. Digituen saatavuuden ja löydettävyyden kehittäminen. Keskitetty asiakasohjaus. Yhteiset digitaaliset sovellukset ja palvelualustat.	Toteutuneet: kyllä/ei. Valmis sähköisten palveluiden palvelukartta. Sähköisten palveluiden käyttö.	Yhteistyössä Kymen HVA, kunnat, järjestöt ja Kymenlaakson liitto Yhteistyössä Kymen HVA, kunnat ja järjestöt
Tyytyväisyys asukas- ja kuntalaiskyselyissä	Hyvinvointialueen osallisuusohjelma. Kokemuksen mittaus, asukas- ja asukasnäkökulma. Kehittämiskanavana myös Kymen HVA:n Prototyypit Online-yhteisö.	Toimenpiteiden ja tavoitteiden toteutuminen. Kyselyiden tulokset.	Yhteistyössä Kymen HVA, kunnat ja järjestöt
Varmistetaan laadukkaat näyttöön perustuvat hyvät käytänteet	Jatkuvan laadunhallinnan periaatteet, laadunhallinta-järjestelmät. Valtakunnalliset suositukset.	Prosessikuvaukset, valmiit toimintamallit. Toiminnan systemaattinen arviointi, raportointi, analysointi, kehittäminen.	Yhteistyössä Kymen HVA, kunnat ja järjestöt
Ikääntyneet			
Ikäihmiset saavat tarvitsemansa tiedon ja tuen yhden palvelun ja yhteydenoton kautta	Matalan kynnyksen kohtaamispaikat. Viestintä, asiantuntijaluennot. Keskitetty asiakasohjaus. Oma- ja itsehoitopalveluita tarjolla eri palveluissa.	Käytön seuranta. Toteutuneet: kyllä/ei.	Yhteistyössä Kymen HVA, kunnat, järjestöt ja kulttuuritoimijat
Yhteisöllisyyden vahvistaminen	Kulttuuriseen seniori-, vanhus- ja sukupolvityön kehittäminen. Erilaisten asumismuotojen lisääminen. Yhteisöllisyyden huomioiminen asumisessa. Osallistumismahdollisuudet alueiden toimintaan ja kaupungin kehittämiseen. Aluetoimikunnat, -parlamentit, yhteisötilat.	Yksikkökohtaiset kulttuurihyvinvointisuunnitelmat. Erilaisten asumismuotojen vaihtoehtojen määrä. Palautteet, kehittämisideat.	Yhteistyössä Kymen HVA, kunnat, järjestöt ja kulttuuritoimijat Yhteistyössä Kymen HVA, kunnat, järjestöt ja kulttuuritoimijat

Kymenlaakson alueellista hyvinvointikertomusta täydentäviä asiakirjoja

Hyvinvoiva Kymenlaakso. Raportti Kymenlaakson väestön hyvinvoinnin ja terveyden tilasta, hyte-työryhmän työskentelystä sekä johtopäätöksistä ja ehdotuksista jatkotyöskentelylle (2018). Kymenlaakson liitto. Saatavissa: https://uusikymenlaakso.fi/attachments/article/285/Hyvinvoiva%20Kymenlaakso_raportti.pdf.

Hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistäminen 2030. Valtioneuvoston periaatepäätös. Saatavissa: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162913/VN_2021_14.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

Järjestöjen hyte-toiminnot Kymenlaaksossa 2020 ja päivitetty sisältö 2022. Saatavissa: <https://www.kymsote.fi/alueellinen-hyvinvointikertomus>.

Kymenlaakson kulttuurihyvinvointisuunnitelma 2020. Saatavissa: <https://www.kymsote.fi/alueellinen-hyvinvointikertomus>.

Kymenlaakson maakuntaohjelma 2018–2021 ja päivitetty sisältö 12/2022 Saatavissa: <https://maakuntaohjelma.kymenlaakso.fi>.

Kymenlaakson terveysliikuntastrategia 2014–2020 ja päivitetty terveysliikuntastrategia 2021–2025 Saatavissa: <https://www.kymli.fi/terveysliikuntastrategia/>.

Kymenlaakson hyvinvointialueen strategia 2023–2025 Saatavissa: <https://kymenhva.fi/strategia/>.

Kymenlaakson maakunnallinen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2020–2024. Saatavissa: <https://www.kymenlaaksonperhekeskus.fi/hyvinvointisuunnitelma>.

Kymenlaakson alueellisen hyvinvointikertomustyön 2020–2025 työryhmä

Puheenjohtaja Sanna Koste, kehittäispäällikkö, Kymsote

Kuntien edustajat:

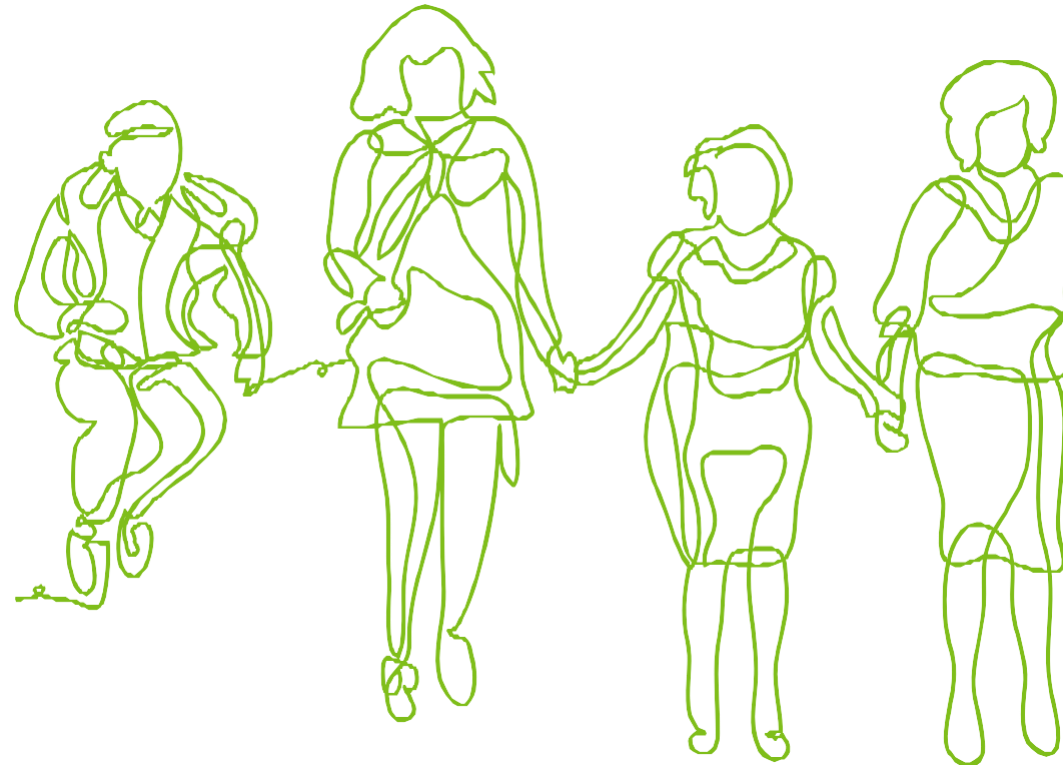
Hamina Pia Nordman, osallisuusjohtaja
Rita Maasilta, osallisuus- ja hyvinvointipäällikkö
Kirsi Forsell, osallisuus- ja liikuntakoordinaattori

Kotka Johanna Sipari, hyvinvointikoordinaattori

Kouvola Tarja Alamattila, hyvinvointikoordinaattori

Miehikkälä Auli Hyttinen, sivistys- ja hyvinvointijohtaja
Virolahti Sari Rasi, vapaa-aikapalvelupäällikkö
Essi Ahokas, liikuntaneuvoja

Pyhtää Siiri Kinnunen, liikuntapalvelukoordinaattori
Tytti Eriksson, koulukuraattori

Muut toimijat:

Heli Heimala, ylitarkastaja, Etelä-Suomen aluehallintovirasto
Henna Hovi, järjestöagentti, Kymen-Karjalan sosiaali- ja terveysturva ry
Jari Saarinen, palvelujohtaja, Kaakkois-Suomen TE-toimisto
Juhani Carlson, pelastuspäällikkö, Kymenlaakson pelastuslaitos
Mia Hämäläinen, aluekehitysasiantuntija, Kymenlaakson liitto
Piia Kleimola, Kymenlaakson hyvinvointia kulttuurista -verkosto
Suvi Vallenius, LAPE- kehittämisen projektipäällikkö, Kymsote
Tea Munne, yksikön päällikkö, Kaakkois-Suomen ELY-keskus
Tommi Lehtinen, toiminnanjohtaja, Kymenlaakson liikunta

Lähteet

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus; Te-palvelut (2019). Kaakkois-Suomi, Työllisyyskatsaus, joulukuu 2019. Saatavissa 20.6.2020: http://www.ely-keskus.fi/documents/10191/37299666/Tyollisyyskatsaus_joulukuu_2019.pdf/e0b4bbe0-acec-44c5-890b-73027eff1a32.

Kansallinen terveys-, hyvinvointi- ja palvelututkimus, FinSote (2018–2019). Saatavissa 3.6.2020: <http://terveytemme.fi/>.

Kouluterveyskysely (2019). Saatavissa 3.6.2020: <https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/kouluterveyskysely/kouluterveyskyselyn-tulokset>.

Kuntalaki 410/2015. Saatavissa 20.5.2020: <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2015/20150410>.

Lifecare-potilastietojärjestelmä (2019). Kymenlaakson sosiaali- ja terveyspalveluiden kuntayhtymä.

Mäki-Opas, Vaarama, Valkonen, Leinonen & Syväjärvi (2019). Työkalupakki vaikuttavaan hyvinvoinnin ja terveydenedistämiseen. Saatavissa 20.5.2020: <https://www.promeq.fi/loader.aspx?id=6b9368f2-41bf-461a-9443-b8867c6c1f9b>.

Nieminen, Paahtama, Salenius & Tiainen (2018). Hyvinvoinnin ja elinvoiman vuoropuhelu yhtenä tulevaisuuden kunnan menestystekijänä. Kuntaliiton julkaisusarja 5/2018.

Palveluiden saatavuus ja saavutettavuus (2019). Kymsote. Asiantuntijatyöryhmän raportti. Saatavissa: 20.5.2020: <https://www.kymsote.fi/medias/Liite-nro-1-hallitus-7-6-2019.pdf?con-text=bWVzdGVyYXNlIHRhY2htZW50c3w3NjczMDI8YXBwbGljYXRpb24vcGRmGg2Ny9oNGUvODgyN-TI2MTEyOTc1OC9MaWl0ZSBucm8gMV9oYVYxsaXRlc183XzZmMjA3OS5wZGZ8YmE2ZDk0ZmE2YTUxZjgyNTYzMTg2ZDM0ODg2ZGUzOGlzMk4MTThjNjI3MjA3OTdlYzAyM-jA1Mzk4N2U5YzZiYw>.

Pääministeri Sanna Marinin hallituksen ohjelma (2019). OSALLISTAVA JA OSAAVA SUOMI – sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä yhteiskunta. Saatavissa 20.5.2020: http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161931/VN_2019_31.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

Reiman, Tommi (2018): Kymenlaakson maakunnallinen yhteen sovitettu ikäihmisten palvelukokonaisuus. Saatavissa: https://stm.fi/documents/1271139/12617122/Kymenlaakson+maakunnallinen+ik%C3%A4ihmisten+yhteensovitettu+palvelukokonaisuus_u.pdf/6157f7dc-4b7c-c751-8310-6334d5962da4/Kymenlaakson+maakunnallinen+ik%C3%A4ihmisten+yhteensovitettu+palvelukokonaisuus_u.pdf

Salonen, Anne; Hagfors, Heli; Lind, Kalle; Kontto, Jukka (2020). Rahapelaaminen ja peliongelmat – Suomalaisten rahapelaaminen 2019. THL 4/2020. Saatavissa 24.4.2020: http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/139636/Suomalaisten%20rahapelaaminen%20ja%20peliongelmat%202019_tilastoraportti%2017.4.20...pdf?sequence=1&isAllowed=y.

Sitra (2020). Mille väestölle? Saatavissa: sitra.fi/millevaestolle.

Sosiaali LC -asiakastietojärjestelmä (2019). Kymenlaakson sosiaali- ja terveyspalveluiden kuntayhtymä.

Sosiaali- ja terveyspalvelut HYKS-erityisvastuualueella (2019): Asiantuntija-arvio syksy 2019. THL:n asiantuntijaryhmä. Saatavissa 15.3.2020: http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/138957/THL_Aluellinen%20raportti_piiri%203%20HYKS.pdf?sequence=4&isAllowed=y.

Sote-uudistuksen vaikuttavuus- ja kustannustieto -ryhmän työryhmämuistio (2019). Ehdotukset sote -ohjauksen mittareista ja tietopohjan varmentamisesta. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2019:33.

Terveydenhuoltolaki 1326/2010. Saatavissa 20.5.2020: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2010/20101326>.

THL. Jätevesitutkimus (2018). Saatavissa 20.5.2020: <https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/jatevesitutkimus>.

THL, sairastavuusindeksi 2018 ja 2019. Saatavissa: <http://www.sotkanet.fi>.

Tilastotietoja suomalaisten terveydestä ja hyvinvoinnista (2018, 2019, 2020, 2021). THL, Sotkanet. Saatavissa: <https://sotkanet.fi/sotkanet/fi/>.

Tilastotietokanta Kelasto (2020). Saatavissa: <https://www.kela.fi/kelasto>.

Työ- ja elinkeinoministeriö (2020). Alueellinen tilannekuva ja kehitysnäkymät. Kevät 2020. Saatavissa 25.6.2020: http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162320/TEM_2020_35.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

Valtioneuvosto, THL (2020). Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistus. Saatavissa 20.5.2020: <https://soteuudistus.fi>.

Väestöennuste kunnittain (2019, 2021). Tilastokeskus.

Liitteet

LIITE 1.

Kuntakortit:

Hamina, Kotka, Kouvola, Miehikkälä, Virolahti, Pyhtää

Saatavilla: <https://kymenhva.fi/hyvinvointialue/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistaminen/>

(Alueellista hyvinvointikertomusta tukevia ja täydentäviä asiakirjoja)

LIITE 2.

Maakunnalliset seurattavat indikaattorit

(Lähteet: Sotkanet ja FinSote 2018–2019 ja 2020-2021)

Saatavilla: <https://kymenhva.fi/hyvinvointialue/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistaminen/>

(Alueellista hyvinvointikertomusta tukevia ja täydentäviä asiakirjoja)

Tässä hyvinvointikertomuksessa käytetään seuraavia käsitteitä:

Ehkäisevä päihdetyö (EPT)

Ehkäisevä päihdetyö on päihteiden aiheuttamien haittojen ennaltaehkäisyä ja vähentämistä. Työn tavoitteena on vähentää päihteiden kysyntää, saatavuutta, tarjontaa ja päihdehaittoja sekä edistää terveyttä, turvallisuutta ja hyvinvointia. (STM)

Eriarvoisuus ja huono-osaisuus

Sosiaalisesti laadukas yhteiskunta turvaa kaikille jäsenilleen riittävät aineelliset ja muut edellytykset terveyteen ja hyvinvointiin. Sosiaalisen laadun rakenteelliset heikkoudet näkyvät terveyden ja hyvinvoinnin eriarvoisuutena ja huono-osaisuutena. Huono-osaisuuden ylisukupolvisuudella tarkoitetaan vanhempien hyvinvoinnin ongelmien siirtymistä tai jatkumista heidän lapsilleen. (THL)

Hyvinvointi

Hyvinvointi määrittyy elämänlaatuna, joka koostuu koetusta fyysisestä ja psyykkisestä terveydestä ja hyvinvoinnista, sosiaalista suhteista ja verkostoista, sekä hyvinvointia edistävästä elinympäristöstä, elinoloista ja palvelujen saatavuudesta. (THL)

Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen (Hyte)

Hyte tarkoittaa toimia ja tehtäviä, joiden tavoitteena on hyvinvoinnin, terveyden ja toimintakyvyn lisää-

minen, sairauksien ja syrjäytymisen ehkäisy ja osallisuuden vahvistaminen. Hyte-työ on kaikkien hallinnonalojen yhteistä, eri väestöryhmien voimavaroja vahvistavaa tukea ja toimintaa, jonka avulla tuetaan ihmisten mahdollisuuksia tehdä terveellisiä valintoja ja edistää omaa terveyttään ja hyvinvointiaan. (THL)

Kansantaudit

Kansantaudit ovat sairauksia, joilla on suuri vaikutus koko väestön terveyteen. Ne ovat suuri haaste sekä kansanterveyden että terveydenhuollon kustannusten näkökulmasta. Suomessa kroonisiksi eli pysyviksi tai pitkäaikaisiksi kansantaudeiksi katsotaan yleisesti: sydän- ja verisuonitaudit, diabetes, astma ja allergia, krooniset keuhkosairaudet, syöpäsairaudet, muistisairaudet, tuki- ja liikuntaelimistön sairaudet ja mielen terveyden ongelmat. (THL)

Osallisuus

Osallisuus tarkoittaa yksilön oikeutta tulla kuulluksi ja nähdyksi, mahdollisuutta vaikuttaa oman elämänsä kulkuun ja kuulua itselleen tärkeisiin yhteisöihin. On tärkeää, että yksilö voi halutessaan vaikuttaa näihin yhteisöihin sekä yhteiskunnallisiin päätöksiin. Tätä varten tarvitaan tietoa omaan elämään vaikuttavista asioista ja erilaisia tapoja vaikuttaa. (THL)

TEA-viisarin selitykset

SITOUTUMINEN Kuvaa strategiatasolla organisaation sitoutumista terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseen, esimerkiksi näkyminen erilaisissa asiakirjoissa sekä talous- ja toimintasuunnitelmissa.

JOHTAMINEN Kuvaa terveyden ja hyvinvoinnin edis-

tämisen organisointia, vastuun määrittelyä ja toimeenpanoa.

SEURANTA JA TARVEANALYYSI Kuvaa vastuuväestön terveyteen ja hyvinvointiin vaikuttavien tekijöiden seurantaa ja tarveanalyysia väestöryhmittäin sekä raportointia johtoryhmälle ja luottamushenkilöille.

VOIMAVARAT Kuvaa henkilöstön ja muiden voimavarojen mitoitusta ja osaamista.

OSALLISUUS Kuvaa asukkaiden mahdollisuutta osallistua toiminnan kehittämiseen ja arviointiin. (TEA viisari)

Täydentävä toimeentulotuki

Ehkäisevää ja täydentävää toimeentulotukea maksavat kunnat. Täydentävää toimeentulotukea voidaan myöntää asumisesta aiheutuviin menoihin, joihin ei voi saada perustoimeentulotukea, menoihin, jotka aiheutuvat asiakkaan tai perheen erityisistä tarpeista tai olosuhteista, jotka katsotaan tarpeelliseksi toimeentulon turvaamiseksi tai itsenäisen suoriutumisen edistämiseksi. Ehkäisevän toimeentulotuen tarkoitus on edistää omatoimista suoriutumista sekä ehkäistä syrjäytymistä. (Kela)

~ Voidaan hyvin yhdessä ~